

Projekt

**UCHWAŁA NR
RADY MIASTA MARKI**

z dnia 2026 r.

w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2026-2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2025 r. poz. 1153 i 1436), w związku z art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 roku poz. 49 i 1301) Rada Miasta Marki uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2026-2028 w brzmieniu stanowiącym załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Marki.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia, z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2026 roku.

PROGRAM WSPIERANIA RODZINY DLA MIASTA MARKI

NA LATA 2026 – 2028

Spis treści

Wstęp	3
1. Podstawy prawne	4
2. Zadania samorządu gminnego w zakresie wspierania rodziny	8
3. Charakterystyka Miasta Marki	11
4. Diagnoza społeczna	20
4.1 Rodzina w systemie pomocy społecznej	21
4.2 Usługi dla rodzin z dziećmi – asystentura rodziny	30
4.4 Placówki wsparcia dziennego	39
4.5 Stan pieczy zastępczej	41
4.6 Rodziny wspierające	46
5. Zasoby Miasta Marki	50
6. Cele główne i szczegółowe programu	51
7. Planowane działania	53
8. Źródła finansowania programu	59
9. Monitoring i ewaluacja	59

Wstęp

Rodzina stanowi fundamentalną jednostkę społeczną, pełniąc kluczową rolę w prawidłowym funkcjonowaniu jednostki ludzkiej. Już od najwcześniejszych etapów życia dziecka podstawowe potrzeby są zaspokajane poprzez interakcje i więzi tworzone w rodzinach biologicznych. Rodzina nie tylko zapewnia ochronę, ale także kształtuje system wartości, norm i wzorców zachowań, które determinują rozwój psychospołeczny jednostki oraz stanowią punkt odniesienia dla podejmowanych decyzji życiowych w dorosłości.

Ze względu na fundamentalne znaczenie rodziny dla rozwoju człowieka, kluczowe jest efektywne rozpoznawanie i eliminowanie dysfunkcji rodzinnych. Dziecko ma prawo do życia w bezpiecznych warunkach i ochrony, natomiast rodzina powinna mieć możliwość odzyskania zdolności do właściwego pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Do głównych czynników dysfunkcyjności rodzin należą m.in.: deficyty kompetencji życiowych dorosłych, brak poczucia sprawczości i motywacji do zmiany warunków egzystencji, niestabilność zatrudnienia i sytuacji materialnej, niewystarczające kompetencje wychowawcze, niski poziom kapitału kulturowego i moralnego, uzależnienia oraz przemoc o charakterze werbalnym, fizycznym i emocjonalnym. Specjaliści zwracają uwagę, że problemy te często współwystępują, co wymaga interdyscyplinarnego podejścia w diagnozie i interwencji.

Znaczenie problematyki dysfunkcyjności rodzin podkreśla konieczność różnicowania metod wsparcia oraz koordynacji działań instytucji pracujących z rodzinami. W procesie wsparcia istotne jest skupienie uwagi nie tylko na dziecku, ale także na funkcjonowaniu całego systemu rodzinnego.

Priorytetowym celem interwencji jest rekonstrukcja prawidłowych relacji rodzinnych oraz rozwój kompetencji społecznych wszystkich członków rodziny.

Efektywna praca z rodzinami w kryzysie wymaga indywidualizacji form wsparcia, ich wielowymiarowości oraz charakteru prewencyjnego. Wczesne rozpoznanie problemów stanowi warunek skuteczności podejmowanych

działań, natomiast akceptacja i współudział członków rodziny w procesie interwencji determinują trwałość zmian. Zaangażowanie rodzin jest fundamentem efektywności procesu terapeutyczno-wychowawczego. Rozważając skuteczność lokalnych działań prorodzinnych, niezbędne jest odniesienie ich do specyfiki demograficznej gminy. Miasto Marki charakteryzuje się dodatnim przyrostem naturalnym oraz stosunkowo niskim udziałem osób w wieku poprodukcyjnym, co sprzyja rozwojowi społeczno-ekonomicznemu gminy. Jednocześnie w obrębie gminy znajduje się znaczna liczba rodzin z dziećmi w wieku przedszkolnym i szkolnym oraz rodzin pozbawionych wsparcia rodziny pochodzenia, co wynika m.in. z dodatniego salda migracji. Grupy te często zmagają się z problemami finansowymi oraz zagrożeniami kryzysowymi wynikającymi z nakładania się obowiązków rodzinnych, ekonomicznych i zawodowych.

Powyższe uwarunkowania nakładają na lokalne instytucje obowiązek uruchamiania wyspecjalizowanych usług dla rodzin, mających na celu integrację ze środowiskiem lokalnym, kompleksową diagnozę potrzeb oraz wsparcie w wychodzeniu z sytuacji kryzysowych. Gmina Miasto Marki od wielu lat realizuje politykę prorodziną, budując i wzmacniając lokalny system instytucjonalny wsparcia rodzin, w którym uczestniczą zarówno podmioty publiczne, jak i organizacje pozarządowe.

1. Podstawy prawne

Program będzie realizowany w oparciu o następujące przepisy prawa:

- 1) art. 71 ust. 1 ustawy z dnia 2 kwietnia 1997 r. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1997 Nr 78, poz. 483 z późn. zm.), zgodnie z którym *„Państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej, zwłaszcza wielodzietne i niepełne, mają prawo do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych”*;
- 2) art. 9 ust. 1-4 Konwencji o prawach dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989

r. (Dz.U. 1991 Nr 120 poz. 526 z późn. zm), zgodnie z którym „1. Państwa-Strony zapewnią, aby dziecko nie zostało oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli, z wyłączeniem przypadków, gdy kompetentne władze, podlegające nadzorowi sądowemu, zdecydują zgodnie z obowiązującym prawem oraz stosowanym postępowaniem, że takie oddzielenie jest konieczne ze względu na najlepiej pojęte interesy dziecka. Taka decyzja może być konieczna szczególnie w przypadkach nadużyć lub zaniedbań ze strony rodziców, gdy każde z rodziców mieszka oddzielnie, a należy podjąć decyzję odnośnie do miejsca pobytu lub zamieszkania dziecka. 2. W każdym postępowaniu podejmowanym stosownie do ustępu 1 niniejszego artykułu należy umożliwić wszystkim zainteresowanym stronom uczestnictwo w tym postępowaniu oraz wyrażenie przez nie swoich opinii. 3. Państwa-Strony będą szanowały prawo dziecka odseparowanego od jednego lub obojga rodziców do utrzymywania regularnych stosunków osobistych i bezpośrednich kontaktów z obojgiem rodziców, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to sprzeczne z najlepiej pojętym interesem dziecka. 4. W przypadku gdy tego rodzaju separacja jest wynikiem działania podjętego przez Państwo-Stronę, takiego jak zatrzymanie, uwięzienie, wygnanie, deportacja lub śmierć (w tym śmierć spowodowana jakąkolwiek przyczyną podczas zatrzymania przez państwo) jednego lub obojga rodziców dziecka lub dziecka, państwo zapewni, na żądanie, rodzicom dziecka, dziecku lub - jeżeli będzie to właściwe - innemu członkowi rodziny podanie istotnych informacji dotyczących miejsca pobytu nieobecnego(ych) członka(ów) rodziny, jeśli treść tej informacji nie przyniesie szkody dobru dziecka. Ponadto Państwa-Strony zapewnią, aby wniesienie takiej prośby samo przez się nie pociągało żadnych ujemnych następstw dla osoby (osób), której(ych) dotyczy”;

- 3) art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2025 poz. 49 z późn. zm.), zgodnie z którym „Do zadań własnych gminy należy:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny”;*
- 4) art. 1 ust. 2 oraz art. 4 ust. 2 pkt 1, 2, 6 ustawy z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz. U. 2024 poz. 1829), zgodnie z którym „Art. 1. Ustawa określa uprawnienia kobiet w ciąży i rodzin do wsparcia w zakresie dostępu do: 2) instrumentów polityki na rzecz rodziny” oraz „Art. 4. 2. Wsparcie, o którym mowa w art. 1, obejmuje także zapewnienie: 1) dostępu do poradnictwa w zakresie rozwiązań wspierających rodzinę; 2) jednorazowego świadczenia z tytułu urodzenia dziecka, u którego zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą jego życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu; 6) innych świadczeń, w tym w zakresie wspierania rodziny i pieczy zastępczej”;
- 5) art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2025 poz. 1214, z późn. zm.), zgodnie z którym „Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy: 1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”;
- 6) art. 6 ust. 2 pkt 2-3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. 2024 poz. 1673), zgodnie z którym „Do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym: 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie; 3) zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia”;

- 7) art. 4¹ ust. 1 pkt 2-3 ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. 2023 poz. 215 z późn. zm), zgodnie z którym *„Prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu należy do zadań własnych gmin. W szczególności zadania te obejmują: 2) udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie; 3) prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych”*;
- 8) art. 10 ust. 1 pkt 2-3 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. 2023 poz. 1939 z późn. zm.), zgodnie z którym *„Przeciwdziałanie narkomanii należy do zadań własnych gminy, obejmujących: 2) udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej; 3) prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo—rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych”*.

Powiązania z dokumentami strategicznymi

Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2026-2028 wpisuje się w założenia dokumentów strategicznych na poziomie gminnym.

1. Strategię Rozwoju Miasta Marki na lata 2022-2030.
2. Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Marki na lata 2022-2027.

Ponadto Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2026-2028 wpisuje się w założenia obowiązujących na poziomie lokalnym gminnych programów:

1. Program Przeciwdziałania Przemocy w Domowej oraz Ochrony Ofiar Osób Doznających Przemocy Domowej dla Miasta Marki na lata 2024-2028.
2. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii i Uzależnieniom Behawioralnym dla Miasta Marki na lata 2026-2029.
3. Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Miasta Marki na lata 2022-2026.

2. Zadania samorządu gminnego w zakresie wspierania rodziny

Zadania samorządu gminnego w zakresie wspierania rodziny określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2025 poz. 49 z późn. zm.), dzieląc je na zadania własne (obowiązkowe) oraz zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Artykuł 176 ustawy do zadań własnych gminy w zakresie wspierania rodziny zalicza:

- 1) opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
- 2) tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
- 3) tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego, oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez: zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny

oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa, organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających, prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;

- 4) finansowanie: podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny, kosztów związanych z udzielaniem pomocy, ponoszonych przez rodziny wspierające;
- 5) współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
- 6) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego stosowanego w urzędach administracji publicznej realizujących zadania w zakresie określonym w ustawie;
- 7) prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę ustawodawca w art. 177 ustawy zaliczył wykonywanie zadań wynikających z rządowych programów z zakresu wspierania rodziny oraz rządowego programu z zakresu wsparcia rodzin z dziećmi, którego możliwość przyjęcia należy do kompetencji Rady Ministrów. Zadania zlecone gmina realizuje zgodnie z wytycznymi przekazanymi przez wojewodę.

System wspierania rodzin przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze ma charakter wieloszczeblowy i wielopodmiotowy, a jego funkcjonowanie wykracza daleko poza operacyjny zakres gminnych jednostek pomocy społecznej. W realizację działań pomocowych włączają się również struktury powiatowe i wojewódzkie, które przejmują zadania o wyższym stopniu złożoności, obejmujące zarówno organizację rodzinnej

pieczy zastępczej, jak i prowadzenie wyspecjalizowanych placówek opiekuńczo-terapeutycznych. Na poziomie centralnym administracja rządowa pełni rolę regulacyjną i nadzorczą, kształtując ramy legislacyjne oraz instrumentarium finansowe całego systemu.

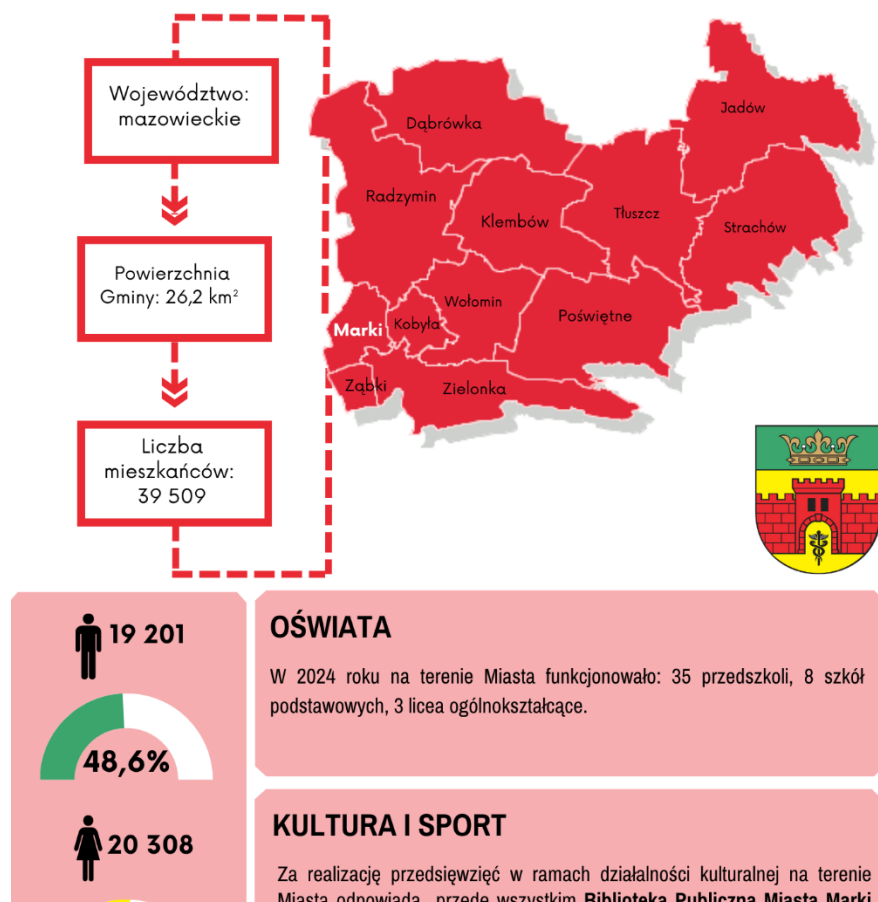
Niezwykle istotną, choć często niedocenianą rolę odgrywają również lokalne środowiska społeczne oraz podmioty obywatelskie, które – dzięki swojej elastyczności organizacyjnej i zakorzenieniu w realiach społeczności – wnoszą istotny wkład w diagnozowanie deficytów, inicjowanie oddziaływań prewencyjnych oraz kreowanie innowacyjnych form wsparcia. Ich działania uzupełniają inicjatywy formalnych struktur, pozwalają reagować szybciej na kryzysy, a także tworzą przestrzeń do eksperymentowania i wdrażania nowych metod pracy z rodziną. To właśnie współdziałanie struktur instytucjonalnych i społecznych nadaje systemowi charakter kompleksowy, spójny i responsywny, umożliwiając adekwatną reakcję na potrzeby dziecka i rodziny. Równocześnie aktywne włączenie lokalnych podmiotów sprzyja wymianie wiedzy, wzmacnia kapitał społeczny i buduje poczucie współodpowiedzialności za dobro dzieci i rodzin w społeczności. Ponadto, sieciowa współpraca między instytucjami a środowiskami lokalnymi zapewnia ciągłość wsparcia, umożliwia bieżące monitorowanie potrzeb oraz włączanie rodzin w procesy decyzyjne, wzmacniając w ten sposób inkluzyjny charakter systemu opieki i oddziaływań profilaktycznych.

Tabela porównawcza ról poszczególnych szczebli:

Szczebel/ Podmiot	Zakres kompetencji w obszarze wspierania rodziny	Funkcje w systemie pieczy zastępczej	Charakter i profil oddziaływania
Gmina	Interwencja środowiskowa, praca socjalna, asystentura rodziny, profilaktyka społeczna	Inicjowanie postępowań, działania reintegracyjne, współpraca operacyjna z powiatem	Podstawowy, operacyjny, najbliższy obywatelowi

Powiat	Poradnictwo specjalistyczne, interwencje kryzysowe, diagnoza pogłębiona	Organizowanie rodzinnej pieczy zastępczej, prowadzenie placówek, szkolenia, nadzór	Wyspecjalizowany, koordynacyjny, instytucjonalny
Województwo	Programowanie strategiczne, standaryzacja usług, monitoring regionalny	Ośrodki adopcyjne, nadzór nad powiatami	Regionalny, normotwórczy, strategiczny
Administracja rządowa	Legislacja, polityki publiczne, finansowanie, kontrola legalności	Standaryzacja, nadzór instytucjonalny, ewaluacja systemowa	Centralny, regulacyjny, kierunkodawczy
Organizacje pozarządowe / środowiska społeczne	Diagnoza lokalna, działania edukacyjne i terapeutyczne, programy innowacyjne	Wsparcie rodzin zastępczych, projekty aktywizujące, wolontariat	Społecznościowy, uzupełniający, elastyczny

3.Charakterystyka Miasta Marki

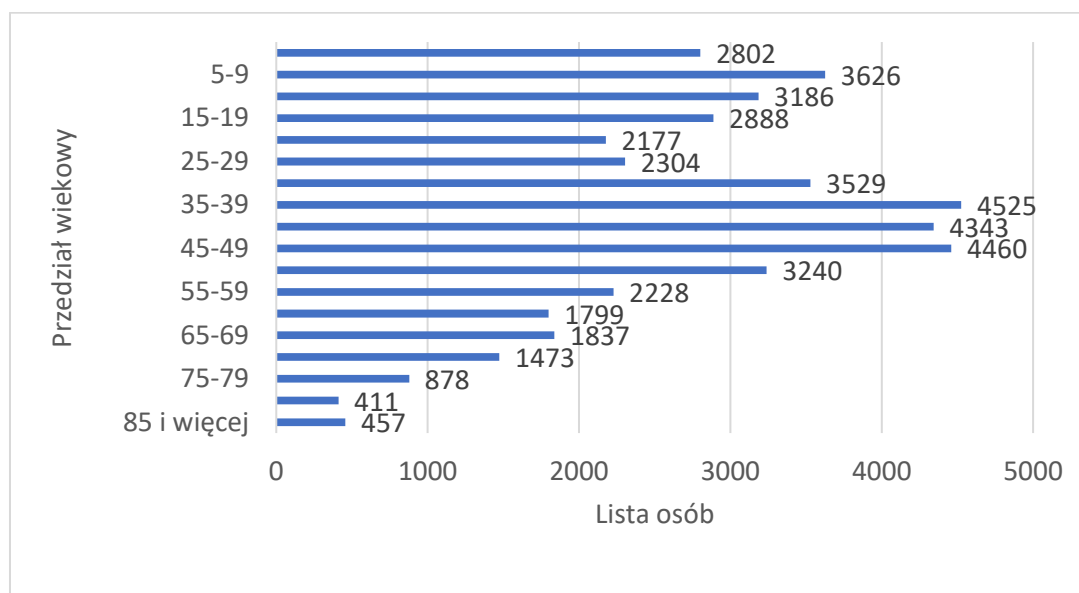
Sytuacja społeczno-demograficzna w gminie

Na koniec 2024 roku Miasto Marki, według danych Głównego Urzędu Statystycznego, liczyło 46 163 mieszkańców, w tym 22 415 mężczyzn (48,56% ogółu ludności) oraz 23 748 kobiet (51,44% mieszkańców). Pod względem liczby mieszkańców Marki były jedną z największych gmin powiatu wołomińskiego, zajmując drugie miejsce po Wołominie, który liczył 51 586 osób. Analizując dynamikę demograficzną w perspektywie ostatnich trzech lat, od 2021 roku, kiedy populacja miasta wynosiła 38 061 osób, można zauważyć wzrost o 8 102 mieszkańców, co odpowiada przyrostowi o 21,33%. Jest to zjawisko wskazujące na intensywny rozwój demograficzny i urbanistyczny miasta. Warto jednak podkreślić, że oficjalne dane GUS dotyczą jedynie osób **zameldowanych** w Markach, co nie odzwierciedla w pełni faktycznej liczby osób stale przebywających w mieście. Wiele osób mieszka na terenie Mark, korzysta z lokalnej infrastruktury edukacyjnej, usługowej i transportowej, a jednocześnie pozostaje formalnie zameldowana w innych gminach.

Dynamiczny rozwój miasta, przejawiający się w rozbudowie osiedli wielorodzinnych i budowie domów jednorodzinnych, powoduje, że faktyczna liczba mieszkańców rośnie szybciej niż liczba osób zameldowanych. W konsekwencji oficjalne statystyki mogą **niedoszacowywać rzeczywistej populacji**, co ma znaczenie przy planowaniu usług publicznych, infrastruktury i polityki lokalnej.

Strukturę wieku mieszkańców Marek prezentuje rycina numer 1.

Rycina 1. Struktura wieku mieszkańców Miasta Marki według stanu na dzień 31.12.2024 roku

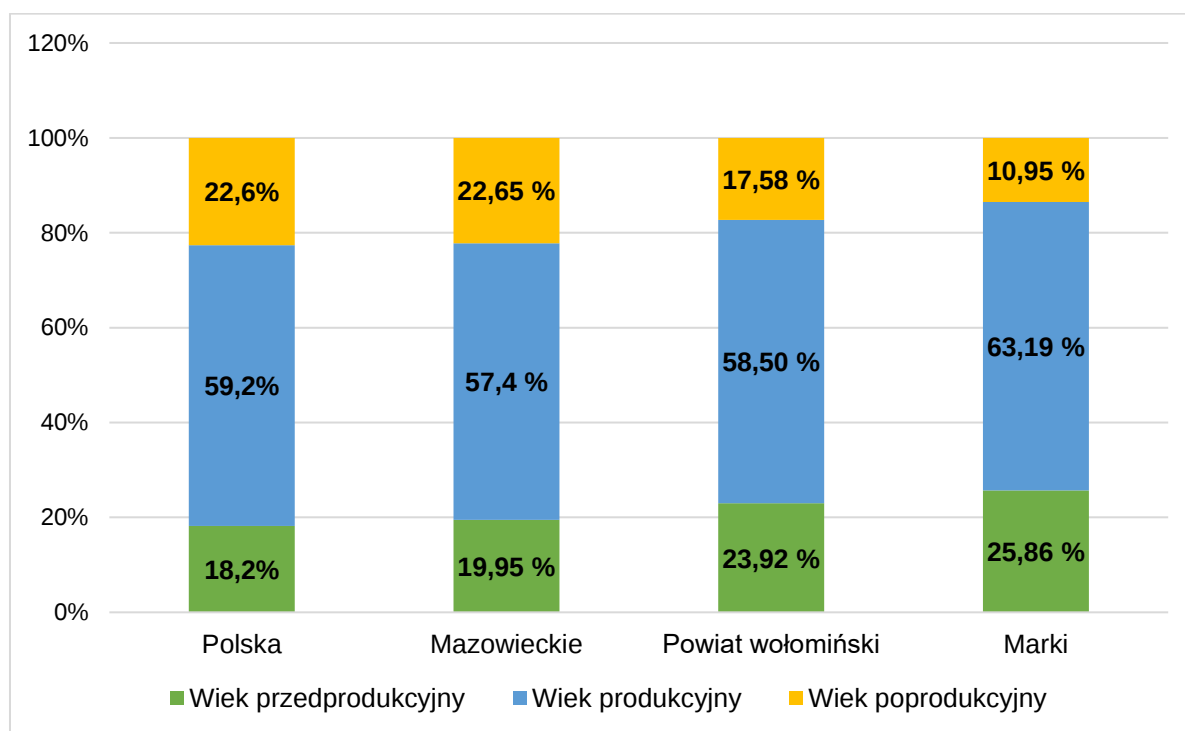
Źródło: opracowanie własne sporządzone na podstawie danych GUS

Według stanu na dzień 31.12.2024 r. najbardziej liczną grupą pod względem wieku były osoby z przedziału 35-39 lata (4 525 osób, 9,8% ogółu mieszkańców), następnie 45-49 lat (4 460 osób, 9,66%) i 40-44 lat (4 343 osób, 9,41%). Liczba osób w wieku 0-14 lat to łącznie 9 614 osób, co stanowiło 20,83% ogółu mieszkańców. Najmniej liczne grupy mieszkańców to osoby z przedziału 80-84 lat (411 osób, 0,89 %), powyżej 85 lat (457 osób, 0,99%), 75-79 lat (878 osób, 1,90%). Struktura wieku mieszkańców Miasta Marki wskazuje na wyraźną dominację osób znajdujących się w wieku produkcyjnym oraz przedprodukcyjnym, co należy uznać za zjawisko niezwykle korzystne z punktu widzenia potencjału rozwojowego gminy. Taki układ demograficzny świadczy o przewadze grup aktywnych zawodowo oraz dzieci i młodzieży – co nie tylko sprzyja stabilności lokalnego rynku pracy, lecz także zapewnia ciągłość procesów edukacyjnych i prorozwojowych. Warto podkreślić, że tendencja ta wyraźnie odróżnia Marki od wielu innych jednostek samorządu terytorialnego, zwłaszcza w skali ogólnopolskiej, gdzie obserwuje się narastające procesy starzenia demograficznego, wzrost

udziału osób w wieku poprodukcyjnym oraz stopniowy spadek liczby urodzeń. Marki wyróżniają się zatem relatywnie młodą populacją oraz dodatnim saldem migracji wewnętrznych, co pozwala je klasyfikować jako gminę o korzystnym, prorozwojowym profilu demograficznym. Istotnym elementem struktury wiekowej miasta jest również fakt, utrzymywanie się stabilnych, licznych roczników w wieku wczesnoszkolnym, co pozwala przewidywać dalsze potrzeby inwestycyjne w zakresie infrastruktury edukacyjnej, opiekuńczej i rekreacyjnej.

Ludność miasta według grup ekonomicznych na tle kraju, województwa i powiatu prezentuje rycina 2.

Rycina 2. Ludność Miasta Marki według grup ekonomicznych na tle kraju, województwa i powiatu w 2024 roku

Źródło: opracowanie własne sporządzone na podstawie danych GUS

Udział osób w wieku przedprodukcyjnym jest wyższy niż w powiecie wołomińskim o 1,94 p.p., województwie mazowieckim o 5,91 p.p. oraz kraju o 7,66 p.p. Miasto Marki miało dodatni przyrost naturalny, który na

przestrzeni ostatnich 3 lat utrzymywał się na porównywanym poziomie. W latach 2022–2024 w Markach obserwowano wyraźne zmiany w poziomie przyrostu naturalnego. W 2022 roku wyniósł on 221 osób, a w 2023 roku pozostał praktycznie na tym samym poziomie 222 osoby, co wskazuje na stabilną różnicę między liczbą urodzeń a zgonów. Sytuacja uległa znaczącej zmianie w 2024 roku, kiedy przyrost naturalny spadł do 98 osób. Oznacza to ponad dwukrotne zmniejszenie w porównaniu z dwoma wcześniejszymi latami. Spadek ten był wynikiem jednoczesnego obniżenia liczby urodzeń oraz wyraźnego wzrostu liczby zgonów w 2024 roku. W efekcie w 2024 roku tempo przyrostu naturalnego w Markach znacząco osłabło, choć pozostało dodatnie. Szczegółowo dane dotyczące ruchu naturalnego w gminie prezentuje tabela 1.

Tabela 1. Ruch naturalny w Markach w latach 2022-2024

	2022	2023	2024
Urodzenia żywe ogółem	478	466	458
Zgony ogółem	257	244	360
Przyrost naturalny ogółem	221	222	98

Źródło: opracowanie własne sporządzone na podstawie danych GUS

Marki to gmina powiatu wołomińskiego o najwyższym, dodatnim saldzie migracji. Dla porównania można podać, że w 2024 r. saldo migracji w Markach wyniosło 757 osób, a w plasującej na drugim miejscu gminie Radzymin wskaźnik ten był na poziomie 701 osób, natomiast w Wołominie saldo migracji było ujemne i wynosiło -39. Szczegółowo migracje na pobyt stały w gminie według płci migrantów prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Migracje na pobyt stały w gminie według płci migrantów w latach 2022-2024

		2022	2023	2024
zameldowania	ogółem	1 449	1 351	1 427

	kobiety	771	732	744
	mężczyźni	678	619	680
wymeldowania	ogółem	476	584	670
	kobiety	263	324	352
	mężczyźni	213	260	318
saldo migracji (osoby)		973	767	757

Źródło: opracowanie własne sporządzone na podstawie danych GUS

Z tabeli 2 wynika, że w analizowanym okresie wysoki pod względem liczby osób meldujących się na pobyt stały w Markach, jak również salda migracji był 2022 r., kiedy zameldowało się 1 449 osób, a saldo migracji wyniosło 973. W 2024 r. saldo migracji na poziomie 757 osób było najniższe w analizowanym okresie, na co wpływ miała głównie liczba osób, które zmieniły miejsce stałego pobytu, wymeldowując się z Marek – 670 osób.

W Markach w 2024 r. zawarto 3,89 małżeństw na 1000 ludności. Wskaźnik ten jest tylko nieznacznie wyższy niż w analogicznym okresie w kraju, na Mazowszu oraz w powiecie wołomińskim, gdzie wynosił 3,6 (kraj) i 3,7 (Mazowsze) 3,81 (powiat wołomiński). Liczba zawartych małżeństw na 1000 mieszkańców w mieście była porównywalna w dwóch pozostałych latach objętych analizą, tj. w 2023 r. wyniosła 4,0 a w 2022 r. 4,1.

Analiza danych dotyczących bezrobocia w Markach wskazuje na utrzymującą się korzystną sytuację na lokalnym rynku pracy. Według stanu na 31 grudnia 2024 r. stopa bezrobocia wyniosła 2,37%, co jest wynikiem zdecydowanie niższym niż średnia dla powiatu wołomińskiego (5,3%) oraz dla województwa mazowieckiego (4,1%). Potwierdza to stabilną kondycję ekonomiczną mieszkańców oraz silną integrację mareckiego rynku pracy z rynkiem aglomeracji warszawskiej.

W 2024 r. w PUP zarejestrowanych było 749 osób, wśród których 48,73% stanowiły kobiety, a 51,27% mężczyźni. W porównaniu do lat poprzednich liczba zarejestrowanych bezrobotnych wzrosła – w 2023 r. wynosiła 668

osób, natomiast w 2022 r. 704 osoby. Mimo wzrostu liczby zarejestrowanych bezrobotnych, poziom bezrobocia pozostaje niski w relacji do populacji w wieku produkcyjnym.

W 2024 r. udział długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogólnej liczby ludności wyniósł 4,56%, co stanowi istotny element diagnozy wymagający dalszego monitorowania i ukierunkowania działań aktywizacyjnych.

Porównując dane w ujęciu dynamicznym, widoczna jest stopniowa poprawa sytuacji na lokalnym rynku pracy. Stopa bezrobocia spadła z 2,68% w 2022 r., przez 2,39% w 2023 r., do 2,37% w 2024 r., co potwierdza pozytywny trend. Jednocześnie rosnąca liczba osób rejestrujących się w PUP może wskazywać na większą świadomość dostępnych narzędzi wsparcia lub zmieniającą się strukturę napływających mieszkańców.

Ogółem, dane za lata 2022–2024 przedstawiają Marki jako gminę o stabilnej i korzystnej sytuacji na rynku pracy, z niskim poziomem bezrobocia, przy jednoczesnej potrzebie dalszego wzmacniania działań na rzecz osób długotrwale pozostających bez zatrudnienia.

Dodatni przyrost naturalny oraz dodatnie saldo migracji są zjawiskami o charakterze pozytywnym z punktu widzenia dynamiki demograficznej gminy. W przypadku Marek obserwujemy napływ przede wszystkim ludzi młodych oraz rodzin z małoletnimi dziećmi, co sprzyja utrzymaniu korzystnej struktury ludności. Gmina charakteryzuje się relatywnie niewielkim odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym, co pozytywnie wpływa na potencjał rozwojowy społeczności lokalnej oraz stabilność systemu świadczeń publicznych, takich jak edukacja i opieka zdrowotna. Jednak analiza skutków społecznych wskazuje również na możliwe konsekwencje negatywne związane z tymi zjawiskami. Bliskość stołecznego rynku pracy oraz dobre skomunikowanie z Warszawą, a także intensywny rozwój urbanistyczny, powodują, że do Marek migrują przede wszystkim rodziny

nuklearne, składające się z rodziców i małoletnich dzieci. W związku z tym migranci ci często pozostają z dala od rozszerzonej sieci wsparcia rodzinnego, w szczególności dziadków i innych członków rodziny, którzy tradycyjnie pełniliby funkcje opiekuńcze.

Dodatkowo nabycie własnego mieszkania lub domu przez przybywające rodziny najczęściej wiąże się z koniecznością zaciągnięcia wieloletnich zobowiązań finansowych w postaci kredytów hipotecznych. Połączenie obowiązków zawodowych, wychowawczych oraz finansowych może prowadzić do wzrostu poziomu stresu i przeciążenia wśród członków rodziny. W konsekwencji pojawia się ryzyko nasilania frustracji, obaw związanych z niestabilnością finansową i czasową, a w niektórych przypadkach – eskalacji konfliktów rodzinnych.

W perspektywie planowania polityki lokalnej oraz polityki społecznej, zrozumienie zarówno pozytywnych, jak i negatywnych skutków migracji oraz przyrostu naturalnego, jest kluczowe dla podejmowania działań wspierających młode rodziny, m.in. poprzez rozwój lokalnej infrastruktury edukacyjnej, dostęp do żłobków i przedszkoli, programy wsparcia mieszkaniowego, czy inicjatywy integrujące społeczność. Takie działania pozwalają nie tylko utrzymać dodatni przyrost naturalny, ale również minimalizować potencjalne napięcia i przeciążenia wynikające z intensywnego tempa życia i obowiązków rodzinnych.

Wnioski:

1. Stały wzrost liczby mieszkańców – W Markach obserwuje się utrzymujący się trend wzrostowy liczby ludności, wynikający zarówno z dodatniego przyrostu naturalnego, jak i dodatniego salda migracyjnego. Trend ten wskazuje na atrakcyjność miasta dla nowych mieszkańców i pozytywnie wpływa na rozwój lokalnej infrastruktury społecznej, edukacyjnej i usługowej.
2. Znacząca pozycja w powiecie wołomińskim – Marki są jedną z największych gmin pod względem liczby mieszkańców w powiecie

wołomińskim, co przekłada się na większe znaczenie miasta w regionie oraz jego potencjał gospodarczy i inwestycyjny.

3. Struktura wiekowa sprzyjająca aktywności ekonomicznej – W strukturze wiekowej ludności przeważają osoby w wieku produkcyjnym, co świadczy o korzystnym potencjale ekonomicznym oraz mniejszym obciążeniu systemu opieki społecznej w porównaniu do gmin o wyższym odsetku osób w wieku poprodukcyjnym.
4. Wysokie, dodatnie saldo migracyjne – Marki charakteryzuje najwyższe w powiecie wołomińskim, dodatnie saldo migracyjne, co oznacza, że miasto przyciąga nowych mieszkańców. Napływ ten sprzyja rozwojowi demograficznemu, a także zwiększa popyt na mieszkania, usługi edukacyjne i rekreacyjne.
5. Dominacja rodzin nuklearnych – Struktura rodzin z małoletnimi dziećmi wskazuje, że gmina zamieszkiwana jest w dużej mierze przez rodziny nuklearne (rodzice z dziećmi), które często sprowadzają się z innych regionów. Fakt ten podkreśla znaczenie lokalnej polityki mieszkaniowej i wsparcia rodzin w zakresie opieki nad dziećmi, dostępu do żłobków i przedszkoli oraz programów integracyjnych.
6. Niski poziom bezrobocia wśród osób w wieku produkcyjnym – Pozytywnym trendem jest niski odsetek mieszkańców w wieku produkcyjnym zarejestrowanych jako osoby bezrobotne w PUP, co wskazuje na wysoką aktywność zawodową i dobre powiązanie rynku pracy w Markach z warszawskim rynkiem pracy.
7. Ryzyka społeczne wynikające z intensywnej migracji – Pomimo wielu pozytywnych aspektów, napływ młodych rodzin wiąże się z wyzwaniami, takimi jak ograniczony dostęp do wsparcia ze strony rozszerzonej rodziny, wysokie zobowiązania finansowe związane z zakupem nieruchomości oraz wzrost obciążenia obowiązkami zawodowymi i wychowawczymi. Mogą one prowadzić do przeciążenia psychicznego, wzrostu frustracji oraz ryzyka konfliktów rodzinnych.
8. Perspektywy planistyczne i inwestycyjne – Analiza trendów demograficznych wskazuje, że miasto powinno kontynuować rozwój

infrastruktury mieszkaniowej, edukacyjnej i rekreacyjnej, wspierać młode rodziny poprzez programy wsparcia oraz monitorować dynamikę przyrostu naturalnego i migracji, aby zapewnić równowagę między rozwojem urbanistycznym a jakością życia mieszkańców.

4. Diagnoza społeczna

Część diagnostyczna Programu Wspierania Rodziny Miasta Marki na lata 2026-2028 została sporządzona w oparciu o statystyki zasobów pomocy społecznej będące w dyspozycji Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach, dotyczące przede wszystkim usług adresowanych rodzinom z dziećmi, przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Dane OPS Marki prezentują między innymi liczebność, skalę działania, ofertę usług, liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Część diagnostyczna Programu została opracowana w oparciu o szczegółowe wnioski wynikające z ewaluacji „Programu Wspierania Rodziny Miasta Marki na lata 2023–2025”. Ewaluacja objęła zarówno analizę ilościową, jak i jakościową działań prowadzonych w ramach programu, ze szczególnym uwzględnieniem stopnia realizacji celów, efektywności wdrażanych form wsparcia oraz zmian zachodzących w sytuacji rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Wstępne rezultaty analizy jakościowej zostały omówione podczas spotkań konsultacyjnych z pracownikami Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach. Uwzględnienie opinii i doświadczeń pracowników bezpośrednio zaangażowanych w realizację działań skierowanych do rodzin pozwoliło na zweryfikowanie trafności zidentyfikowanych wniosków, uzupełnienie diagnozy o perspektywę praktyczną oraz identyfikację obszarów wymagających szczególnej uwagi w kolejnych latach.

Istotnym elementem procesu diagnostycznego było również wykorzystanie wniosków pokontrolnych z kontroli przeprowadzonej przez Najwyższą Izbę Kontroli w Ośrodku Pomocy Społecznej w Markach w okresie maj–lipiec 2022

r., obejmującej lata 2019–2021. Kontrola ta dotyczyła realizacji zadań na rzecz rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, traktowanych jako działania profilaktyczne, mające na celu zapobieganie umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej oraz wspieranie procesu ich powrotu do rodzin biologicznych. Zakres kontroli odnosił się także do działań związanych z deinstytucjonalizacją systemu pieczy zastępczej, co wprost koresponduje z celami Programu Wspierania Rodziny na kolejne lata.

Uwzględnienie wyników kontroli NIK wzbogaciło diagnozę o obiektywną ocenę funkcjonowania systemu wsparcia rodzin w gminie, pozwalając na identyfikację zarówno mocnych stron, jak i obszarów wymagających doskonalenia. Tym samym proces przygotowania części diagnostycznej Programu został oparty na rzetelnych, wieloźródłowych danych oraz na współpracy z kluczowymi podmiotami realizującymi zadania z zakresu wspierania rodziny.

Kluczową część diagnozy stanowią wnioski z dokumentu „Diagnoza potrzeb, zasobów i potencjałów wspólnoty samorządowej pod kątem usług społecznych”, opracowanej na potrzeby OPS Marki w 2024 roku.

4.1 Rodzina w systemie pomocy społecznej

W latach 2022-2025 zaobserwowano spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej. W 2022 r. ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach korzystało 530 rodzin, w 2023 r. -600 rodzin, rok później było to 572 rodzin, a w 2025 r. 444 rodzin (stan na 30.11.2025 r.). Na obserwowaną tendencję spadkową wpływ miały przede wszystkim czynniki zewnętrzne oddziałujące na sytuację materialną rodzin, w tym bezpośrednio sąsiedztwo Warszawy i szeroki dostęp do stołecznego rynku pracy, co sprzyja wysokiej aktywności zawodowej mieszkańców gminy oraz utrzymaniu niskiego poziomu bezrobocia. Istotną rolę odegrały również świadczenia społeczne o charakterze dochodowym, w szczególności

świadczenia wspierające rodziny z dziećmi, które umożliwiają stabilizację finansową gospodarstw domowych, ograniczają ryzyko ubóstwa i redukują konieczność sięgania po pomoc społeczną. W rezultacie zmniejszyła się liczba rodzin wymagających wsparcia w formie świadczeń pieniężnych, co może świadczyć o poprawie sytuacji materialnej mieszkańców oraz skuteczności polityki społecznej ukierunkowanej na aktywizację zawodową i wspieranie rodzin.

Rodziny zgłaszające się do Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach otrzymywały najczęściej pomoc w związku z następującymi problemami: długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, sytuacja kryzysowa, alkoholizm.

Tabela 3. Powody udzielania pomocy rodzinom w latach 2022-2025

Lp.	Powody udzielenia pomocy i wsparcia	Liczba rodzin			
		2022	2023	2024	2025 (stan na 30.11)
1	Ubóstwo	128	149	143	145
2	Długotrwała lub ciężka choroba	146	169	136	125
3	Niepełnosprawność	168	183	150	146
4	Sytuacja kryzysowa	22	12	7	7
5	Bezrobocie	10	49	40	42
6	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	50	28	19	17
7	Alkoholizm	24	16	11	11
8	Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	9	13	6	9
9	Potrzeba ochrony macierzyństwa	8	2	1	2
10	Bezdomność	10	10	14	11
11	Narkomania	9	7	3	6
12	Przemoc domowa	43	8	32	17
13	Zdarzenie losowe	4	2	1	4
14	Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy (art. 7 pkt 11)	0	0	0	0
15	Sieroctwo	1	0	0	0

Źródło: opracowanie własne sporządzone na podstawie „Oceny zasobów pomocy społecznej” sporządzanej przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach w latach 2022-2025 i sprawozdań OPS

Dane przedstawione w tabeli nr 3 wskazują na zróżnicowane przyczyny korzystania z pomocy społecznej w gminie Marki oraz na wyraźne zmiany w zakresie skali udzielanego wsparcia w latach 2023–2025.

Najczęstszymi powodami udzielania pomocy pozostają: niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, a także ubóstwo. W roku 2022 r. największą grupę stanowiły niepełnosprawność (168 rodzin), długotrwała i ciężka choroba (146), i ubóstwo (128). W 2023 roku podobnie największą grupę stanowiły rodziny objęte wsparciem z uwagi na niepełnosprawność (183 rodziny), długotrwałą chorobę (169 rodzin) oraz ubóstwo (149 rodzin). W kolejnych latach widoczny jest wyraźny spadek liczby rodzin korzystających z pomocy z powodu niepełnosprawności (do 150 rodzin w 2024 r. i 146 w 2025 r.) oraz długotrwałej choroby (od 169 do 136 i 125 rodzin). Zmniejszenie to może wskazywać na wzrost wykorzystania świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego (np. świadczeń ZUS, PFRON).

W obszarze sytuacji kryzysowej zauważalny jest znaczący spadek liczby rodzin wymagających wsparcia – z 12 w 2023 r. do 7 w 2024 i utrzymania poziomu w 2025. Tendencja ta wynika głównie z wygasania długoterminowych skutków kryzysów społecznych wywołanych pandemią COVID-19, które w latach wcześniejszych generowały zwiększone potrzeby interwencyjne.

W przypadku bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego także odnotowano wyraźny spadek – z 50 rodzin w 2022 r. do 17 rodzin w 2025 r. Może to świadczyć o skuteczniejszej pracy socjalnej, rozwoju usług wspierających, rozbudowie infrastruktury społecznej oraz poprawie ich kompetencji wychowawczych.

Wśród pozostałych kategorii również widoczne są rozbieżności. W zakresie bezrobocia liczba rodzin korzystających z pomocy była dość niska w 2022 r.

(10 rodzin), znacznie wzrosła w 2023 r. (49 rodzin), spadek obserwujemy w 2024 r. (40 rodzin), by w 2025 r. nieznacznie wzrosnąć do 42 rodzin, co pozostaje spójne z ogólną stabilizacją rynku pracy w gminie przy jednoczesnych wahanich związanych z napływem ludności.

Z kolei w przypadku trudności adaptacyjnych po odbyciu kary pozbawienia wolności w 2024 r. odnotowano najniższą wartość (6 rodzin), po czym w 2025 r. nastąpił wzrost do 9 rodzin, co wskazuje na okresowy charakter tego typu potrzeb.

Warto również zwrócić uwagę na obszary, w których obserwowane są wahania, takie jak bezdomność, narkomania oraz zdarzenia losowe, co jest typowe dla grupy problemów o charakterze nagłym i trudnym do przewidzenia.

Szczególnie istotnym i niepokojącym zjawiskiem obserwowanym w analizowanym okresie są zmiany w obszarze przemocy domowej. W 2024 r. odnotowano wyraźny wzrost liczby rodzin objętych wsparciem z tego powodu – z 8 rodzin w 2023 r. do 32 rodzin, co oznacza czterokrotny wzrost skali zjawiska. Tendencja ta może być interpretowana wieloaspektowo. Z jednej strony wskazuje ona na wzrost zgłaszalności przypadków przemocy, będący efektem zwiększającej się świadomości społecznej, większej dostępności form pomocy oraz intensyfikacji działań informacyjnych i edukacyjnych prowadzonych przez instytucje publiczne. Z drugiej strony, tak dynamiczny wzrost może świadczyć o realnym nasileniu konfliktów rodzinnych i pogorszeniu kondycji psychospołecznej części gospodarstw domowych.

Wśród czynników sprzyjających eskalacji przemocy domowej należy wskazać przede wszystkim kumulację problemów ekonomicznych i społecznych, takich jak niestabilność zatrudnienia, wzrost kosztów utrzymania, zadłużenie gospodarstw domowych oraz ograniczone zasoby wsparcia nieformalnego. Istotną rolę odgrywają również czynniki psychospołeczne, w tym długotrwały

stres, przeciążenie obowiązkami opiekuńczo-wychowawczymi, deficyty kompetencji wychowawczych i komunikacyjnych, a także uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych. W wielu przypadkach przemoc domowa stanowi element szerszego kryzysu funkcjonowania rodziny i współwystępuje z innymi formami dysfunkcji.

W 2025 r. zaobserwowano spadek liczby rodzin objętych wsparciem z tytułu przemocy domowej do poziomu 17, jednak warto podkreślić, że liczba ta nadal znacząco przewyższa dane z 2023 r. Może to wskazywać na częściową stabilizację sytuacji, przy jednoczesnym utrzymywaniu się strukturalnych czynników ryzyka sprzyjających występowaniu przemocy. Zjawisko to potwierdza, że przemoc domowa nie ma charakteru incydentalnego, lecz stanowi problem długofalowy, wymagający systematycznych, skoordynowanych i wielowymiarowych działań. Utrzymująca się skala problemu jednoznacznie wskazuje na konieczność dalszej intensyfikacji działań profilaktycznych i interwencyjnych, w szczególności w zakresie wczesnej identyfikacji zagrożeń, wzmacniania kompetencji rodzicielskich i społecznych, zapewnienia specjalistycznego wsparcia psychologicznego oraz skutecznej współpracy pomiędzy instytucjami działającymi na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej. Priorytetem pozostaje ochrona osób doświadczających przemocy, zwłaszcza dzieci, przy jednoczesnym podejmowaniu działań ukierunkowanych na zmianę destrukcyjnych wzorców funkcjonowania rodzin.

Warto podkreślić, że w analizowanym okresie nie udzielano wsparcia rodzinom z powodu trudności w integracji uchodźców ani z powodu sieroctwa, co świadczy o braku zgłaszania tego typu potrzeb lub ich skutecznym zaspokajaniu w ramach innych systemów wsparcia. W tym miejscu warto dodać, iż dane nie obejmują sytuacji obywateli Ukrainy przybyłych do Polski w związku z konfliktem zbrojnym.

Rodziny z dziećmi, które doświadczały trudności opiekuńczo-wychowawczych i korzystały ze wsparcia Ośrodka Pomocy Społecznej, obejmowane były

przede wszystkim pracą socjalną. Zgodnie z art. 6 pkt 12 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, praca socjalna stanowi działalność zawodową mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmocnieniu lub odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi. Jest to forma wsparcia niezależna od kryterium dochodowego, co wynika z art. 36 ust. 2 pkt 1 cytowanej ustawy, który wskazuje, że praca socjalna może być udzielana również osobom i rodzinom niekorzystającym z innych świadczeń pomocy społecznej. Celem pracy socjalnej prowadzonej w rodzinach jest rozwinięcie, pobudzenie i wzmocnienie aktywności oraz samodzielności życiowej ich członków, w tym w szczególności w obszarze pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Praca socjalna obejmuje zarówno działania o charakterze diagnostycznym, doradczym i wspierającym, jak i koordynację usług oraz inicjowanie zmian w środowisku rodziny. Jednym z podstawowych narzędzi pracy socjalnej jest kontakt socjalny, który zgodnie z praktyką zawodową i standardami pracy socjalnej stanowi porozumienie zawierane pomiędzy pracownikiem socjalnym a osobą lub rodziną ubiegającą się o wsparcie. Kontakt ten określa wzajemne prawa, obowiązki, oczekiwania oraz zadania niezbędne do realizacji celu, jakim jest przezwyciężenie trudności zdiagnozowanych w rodzinie. Ma on charakter kontraktowy i służy uporządkowaniu współpracy, w szczególności w zakresie motywowania członków rodziny do podejmowania działań na rzecz poprawy własnej sytuacji. Działania podejmowane w ramach kontaktu socjalnego i pracy socjalnej mają na celu przede wszystkim aktywizację społeczno-zawodową, wzmacnianie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, odbudowę funkcji rodziny oraz przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, definiowanego w art. 7 ustawy o pomocy społecznej jako jedna z przesłanek udzielania wsparcia.

W analizowanym okresie liczba rodzin, którą objęto pracą socjalną wynosiła: 2022 r. – 226 rodzin, 2023 r. – 522 rodzin, 2024 r. – 498 rodzin, w 2025 (stan na 30.11.2025 r.) – 302 rodzin. Wskaźnik pracy socjalnej, czyli stosunek liczby rodzin objętych pracą socjalną do rodzin, którym

przyznano świadczenie pomnożony przez 100% wyniósł natomiast w poszczególnych latach odpowiednio: 42,64 %, 87 %, 87,06 % oraz 71,44%. W latach 2022–2024 nastąpił znaczący wzrost udziału rodzin objętych pracą socjalną wśród tych, które korzystały ze świadczeń pomocy społecznej – z 42,6% w 2022 r. do około 87% w latach 2023–2024. Wzrost wskaźnika świadczy o poprawie dostępności i jakości wsparcia, umożliwiając rodzinom korzystającym ze świadczeń rozwijanie samodzielności życiowej, kompetencji wychowawczych oraz zdolności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych. Stabilizacja wskaźnika na wysokim poziomie w latach 2023–2024 (około 87%) wskazuje na utrzymanie systematycznej i skutecznej realizacji pracy socjalnej przez OPS w Markach. Wskaźnik z 2022 r. pokazuje, że wcześniejsze działania wsparcia były ograniczone – istnieje potencjał dalszego zwiększenia objęcia pracą socjalną wszystkich rodzin korzystających ze świadczeń, co może przyczynić się do pełniejszej aktywizacji i integracji społecznej.

Monitoring sytuacji dziecka i rodziny zagrożonej kryzysem stanowi integralny element pracy socjalnej oraz działań asystenta rodziny. Jego celem jest bieżąca obserwacja sytuacji dziecka, weryfikacja skuteczności wdrożonych działań pomocowych oraz zapewnienie ciągłości wsparcia w rodzinie w okresach trudności.

Proces monitoringu odbywa się w oparciu o współpracę interdyscyplinarną, obejmującą:

- pracowników socjalnych Ośrodka Pomocy Społecznej,
- asystentów rodziny,
- psychologów,
- wychowawców placówek wsparcia oraz inne instytucje działające na rzecz dziecka i rodziny (np. szkoły, przedszkola, kuratorów sądowych).

Zasadniczo monitoring realizowany jest raz w miesiącu, w miejscu zamieszkania rodziny. W sytuacjach szczególnie trudnych lub wymagających intensywniejszych działań organizowane są zespoły specjalistów, które

analizują bieżącą sytuację, dokonują modyfikacji planów pomocy oraz przygotowują dodatkowe formy wsparcia.

Etap monitoringu w pracy socjalnej i asystenturze rodziny obejmuje kilka kluczowych funkcji:

1. Ocena postępów w realizacji planu pomocy – sprawdzanie, czy działania podejmowane przez rodzinę przynoszą zakładane efekty w zakresie poprawy funkcjonowania dziecka i rodziny.
2. Stabilizacja pozytywnych zmian – po osiągnięciu zakładanych celów asystent rodziny kontynuuje wizyty, aby upewnić się, że wprowadzone zmiany są trwałe.
3. Przygotowanie do zakończenia współpracy – monitoring pozwala na stopniowe zmniejszanie wsparcia, jednocześnie utrzymując kontakt z rodziną w celu zapewnienia bezpieczeństwa dziecka.
4. Kontakty ze środowiskiem dziecka – w ramach monitoringu asystent rodziny współpracuje ze szkołą, przedszkolem, kuratorem rodziny oraz innymi instytucjami, co umożliwia pełną ocenę sytuacji dziecka i wczesne reagowanie na potencjalne zagrożenia.

Po zakończeniu współpracy monitoring trwa dodatkowo od 3 do 6 miesięcy, co pozwala na weryfikację trwałości pozytywnych zmian i zapewnienie dziecku oraz rodzinie dalszego wsparcia w razie potrzeby.

Dzięki systematycznemu monitoringowi OPS Marki i asystenci rodziny mogą skutecznie reagować na kryzysy, minimalizować ryzyko powstania sytuacji zagrożenia dziecka oraz wspierać rodzinę w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych w sposób ciągły i kompleksowy.

Rodziny zamieszkujące miasto Marki mają możliwość korzystania z szerokiego zakresu wsparcia specjalistycznego w funkcjonujących przy Ośrodku Pomocy Społecznej placówkach, w tym:

1. Centrum Wspierania Rodzin Pomost

- Oferuje pomoc psychologiczną i terapeutyczną, w tym:
 - terapię rodzinną, wspierającą poprawę funkcjonowania całej rodziny, psychoterapię indywidualną, par i małżeństw,
 - wsparcie psychologa dziecięcego, zapewniające profesjonalną pomoc w rozwiązywaniu problemów emocjonalnych i rozwojowych dzieci.
 - Warsztaty psychoedukacyjne, podnoszące kompetencje wychowawcze i tematyczne wg potrzeb mieszkańców.

2. Punkt Informacyjno-Konsultacyjny (PIK)

- Prowadzony przez Stowarzyszenie Q Rozwojowi na podstawie zlecenia realizacji zadania publicznego.
- Oferta PIK obejmuje:
 - konsultacje prawne i doradztwo w zakresie przepisów dotyczących rodziny i dziecka,
 - konsultacje psychologiczne wspierające zarówno rodziców, jak i dzieci,
 - doradztwo zawodowe, pomagające w aktywizacji zawodowej członków rodziny,
 - terapię uzależnień, obejmującą zarówno osoby dorosłe, jak i młodzież,
 - warsztaty i konsultacje w zakresie umiejętności wychowawczych, wspierające rozwój kompetencji rodzicielskich oraz skuteczne radzenie sobie w sytuacjach trudnych.

Dzięki połączeniu pracy CWR Pomost i PIK mieszkańcy Mark mogą korzystać z kompleksowego wsparcia specjalistycznego, które łączy pomoc psychologiczną, prawną, terapeutyczną oraz edukacyjną, co pozwala na skuteczniejsze przeciwdziałanie kryzysom rodzinnym, wspieranie rozwoju dzieci oraz wzmacnianie funkcji opiekuńczo-wychowawczych rodziny.

4.2 Usługi dla rodzin z dziećmi – asystentura rodziny

Asystentura rodziny stanowi formę specjalistycznego wsparcia kierowanego do rodzin doświadczających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Jej nadrzędnym celem jest wzmocnienie kompetencji rodziców poprzez pomoc w prawidłowym realizowaniu ról rodzicielskich, podniesienie umiejętności w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego, organizacji codziennych obowiązków oraz skutecznego radzenia sobie z sytuacjami życiowymi. Wsparcie to ma prowadzić do poprawy funkcjonowania rodzin przeżywających trudności, stabilizacji ich sytuacji życiowej oraz zapewnienia dzieciom warunków bezpieczeństwa i prawidłowego rozwoju. Praca asystenta jest podejmowana wyłącznie za zgodą rodziny.

Asystent dokonuje diagnozy sytuacji rodzinnej, identyfikując jej mocne i słabe strony, a następnie – wspólnie z rodziną – przygotowuje indywidualny plan pracy uwzględniający specyfikę jej funkcjonowania. Na etapie realizacji planu rolą asystenta jest wyłącznie wspieranie rodziny, towarzyszenie jej w podejmowaniu działań oraz motywowanie do zmian. Docelowo prowadzone działania mają umożliwić rodzinie samodzielne pokonywanie trudności, szczególnie w obszarze opieki i wychowania dzieci.

W przypadku rodzin, których dzieci przebywają w pieczy zastępczej, plan pracy z rodziną jest koordynowany z planem pomocy dziecku. Współpraca w tym zakresie jest omawiana w trakcie okresowych ocen sytuacji rodziny, przeprowadzanych zazwyczaj co 6 miesięcy, podczas których ustalane są dalsze kierunki wsparcia.

Do asystenta kierowane są rodziny, w których występuje zagrożenie dobra dziecka mogące prowadzić do konieczności umieszczenia go poza środowiskiem rodzinnym, a także rodziny biologiczne podejmujące działania na rzecz powrotu dziecka z pieczy zastępczej. Wnioski o objęcie asystenturą najczęściej pochodzą od pracowników socjalnych, samej rodziny lub są wydawane na podstawie postanowienia sądu rodzinnego. W toku pracy możliwe jest również zobowiązanie rodziny przez sąd do współpracy zarówno z asystentem, jak i kuratorem sądowym.

Asystenci współpracują systematycznie z pracownikami szkół i przedszkoli, kuratorami, pracownikami socjalnymi, PCPR, placówkami wsparcia dziennego oraz instytucjami kultury, takimi jak MOK Marki, który wspiera dzieci i młodzież poprzez organizację czasu wolnego, m.in. bezpłatne wejścia na wydarzenia kulturalne oraz zajęcia praktyczne.

W latach 2022–2025 pomocą asystenta objętych było 28 rodzin tj. w 2022 r. od stycznia do czerwca 20 rodzin, od lipca do grudnia 23 rodziny, w 2023 r. od stycznia do czerwca – 14 rodzin, od lipca do grudnia – 18 rodzin, w 2024 r. od stycznia do czerwca – 19 rodzin, od lipca do grudnia 28 , natomiast od stycznia do czerwca 2025 r. – 24 rodziny. Wszystkie objęte wsparciem rodziny wychowują dzieci, w tym rodziny wielodzietne. Najliczniejszą grupę stanowią dzieci w wieku przedszkolnym (3–6 lat) oraz szkolnym (7–15 lat).

Większość rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny funkcjonuje pod nadzorem kuratora sądowego z uwagi na ograniczoną władzę rodzicielską. Oprócz trudności opiekuńczo-wychowawczych, w rodzinach tych występują również złożone problemy społeczne, w tym bezrobocie (najczęściej dotyczące kobiet), uzależnienia (częściej występujące u mężczyzn), a także niepełnosprawność intelektualna lub somatyczna członków rodziny. Wraz z dorastaniem dzieci obserwuje się narastanie trudności wychowawczych, na które rodzice – ze względu na niskie kompetencje wychowawcze – nie potrafią adekwatnie reagować. Objawia się to m.in. zachowaniami ryzykownymi dzieci czy nieregularnym uczestnictwem w zajęciach szkolnych.

Osoby dorosłe w tych rodzinach często charakteryzuje niski poziom wykształcenia oraz długotrwałe pozostawanie bez stałego zatrudnienia, co dodatkowo wpływa na destabilizację sytuacji życiowej całej rodziny. Większość rodzin zamieszkuje lokale komunalne pozostające w zasobach miasta Marki. W obszarze poprawy warunków mieszkaniowych asystenci rodziny współpracują z Zakładem Usług Komunalnych, w szczególności w zakresie pozyskiwania większych lokali dla rodzin wielodzietnych.

Na specyfikę pracy asystentów rodziny w znacznym stopniu wpływa bliskość Warszawy. Rodziny, które wcześniej korzystały ze wsparcia instytucji na terenie stolicy, często decydują się na przeprowadzkę do Marek, traktując to miasto jako miejsce przejściowe. Zdarza się, że już po kilku miesiącach zmieniają one miejsce zamieszkania, przenosząc się do innych gmin powiatu wołomińskiego lub wracając w rodzinne okolice.

Funkcjonowanie z dala od rodziny pochodzenia powoduje brak naturalnego wsparcia ze strony bliskich – takich jak dziadkowie czy rodzeństwo – co istotnie zwiększa zapotrzebowanie tych rodzin na pomoc instytucjonalną oraz intensywną pracę asystenta.

W latach 2023–2025 pracę z rodzinami na terenie Marek prowadziło trzech asystentów rodziny. Do 31 lipca 2025 r. dwóch z nich było zatrudnionych na pół etatu. Od sierpnia 2025 r. wsparcie dla rodzin realizuje dwóch asystentów pracujących w pełnym wymiarze czasu pracy.

4.3 Rozpoznawanie potrzeb rodzin i profilaktyka środowiskowa

W OPS Marki rozpoznawanie potrzeb odbywa się w oparciu o obowiązujące procedury i standardy tj.

- 1) *Procedurę udzielania świadczeń z pomocy społecznej* wprowadzoną Zarządzeniem Nr 1001.10.2017 r. Kierownika Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach z dnia 28 kwietnia 2017 r.
- 2) *Zasady współpracy asystenta rodziny z pracownikami socjalnymi* wprowadzone Zarządzeniem Nr 1001.10.2017 r. Kierownika Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach z dnia 28 kwietnia 2017 r.
- 3) *Zasady współpracy w obszarze wspierania rodziny i pieczy zastępczej w powiecie wołomińskim* przyjęte Porozumieniem Nr 070.30.2018 z dnia 30.08.2018 r. zawartym pomiędzy Dyrektorem Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach, a Dyrektorem Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wołominie,
- 4) *Standard Asystentury Rodziny* wprowadzony Zarządzeniem nr 1001.4.2022 Dyrektora Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach.

Dyrektora Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach z dnia 16 marca 2022 roku

- 5) *Standardy ochrony małoletnich* przyjęte Zarządzeniem nr 1001.18.2024 Dyrektora Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach z dnia 14 sierpnia 2024 r.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nakłada na gminy obowiązek podejmowania działań wspierających rodziny w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, w tym przeciwdziałania zagrożeniu dobra dziecka. Standardy Ochrony Małoletnich:

- Uzupełniają ustawowe obowiązki gmin w zakresie ochrony dzieci, wprowadzając jednolite procedury postępowania w przypadku zagrożenia dziecka.
- Precyzują zasady współpracy między instytucjami (asystentami rodziny, szkołami, przedszkolami, policją, PCPR), co jest wymogiem ustawowym w sytuacjach zagrożenia dobra dziecka.
- Zapewniają spójność działań interwencyjnych i profilaktycznych, co pozwala skuteczniej realizować ustawowe zadania gminy w zakresie wspierania rodzin i ochrony dzieci.

W praktyce oznacza to, że asystenci rodziny, działając w oparciu o ustawę, powinni stosować się do procedur zawartych w standardach, co zwiększa bezpieczeństwo dzieci i poprawia efektywność wsparcia rodzin.

Asystentura rodziny, jako forma specjalistycznego wsparcia rodzin z dziećmi, korzysta bezpośrednio ze standardów ochrony małoletnich poprzez:

- Wytyczne dotyczące diagnozy sytuacji rodzinnej i identyfikacji ryzyka dla dzieci.
- Jasne procedury reagowania na przypadki przemocy, zaniedbania lub innych zagrożeń dla dziecka.

- Zasady dokumentowania działań, monitorowania sytuacji dziecka oraz współpracy z instytucjami w celu zapewnienia kompleksowego wsparcia rodzin.

Wdrożenie standardów w pracy asystentów zwiększa bezpieczeństwo dzieci, ułatwia koordynację działań interwencyjnych i profilaktycznych oraz pozwala rodzinom uzyskać pomoc w sposób spójny i zindywidualizowany.

W procesie identyfikacji i rozpoznawania potrzeb rodzin kluczowych jest kilka elementów, które nakładają się na siebie wzajemnie, ale pierwotnie stanowią odrębne elementy.

OPS Marki rozpoznawał potrzeby rodzin realizując główne cele *Programu Wspierania Rodziny w mieście Marki na lata 2023-2025*.

W programie sformułowano następujące zasadnicze cele:

1. Zapewnienie rodzinom wsparcia w zakresie wzmocnienia zdolności rodzin i jej członków do radzenia sobie z trudnościami opiekuńczo- wychowawczymi.
2. Minimalizowanie zapotrzebowania na usługi pieczy zastępczej poprzez zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych i zagwarantowanie wsparcia rodzinom przeżywającym kryzys.
3. Poprawa jakości działań instytucji działających na rzecz wsparcia rodziny poprzez podnoszenie kompetencji kadr.

W latach 2023 -2025 pracownicy socjalni Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach prowadzili rozeznanie sytuacji życiowej rodzin biologicznych, z których dzieci zostały umieszczone w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej. Przygotowywali informacje pisemne dla sądów rodzinnych, powiatowych centrów pomocy rodzinie, ośrodków pomocy społecznej oraz uczestniczyli w posiedzeniach okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w pieczy zastępczej. Pracownicy przedstawiali ofertę wsparcia jakie rodziny mogą otrzymać na terenie miasta Marki tj. m.in. wsparcie asystenta rodziny, specjalistów z Centrum Wspierania Rodzin

Pomost, Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego. Rodziny przeżywające trudności opiekuńczo-wychowawcze były objęte m.in. wsparciem asystenta rodziny, pracownika socjalnego, a także wsparciem psychologiczno-pedagogicznym. Dodatkowo rodziny otrzymywały wsparcie finansowe w postaci np. zapewnienia jednego ciepłego posiłku w szkołach i przedszkolach a także dofinansowanie do zakupu produktów żywnościowych czy pobytu w szkołach w okresie ferii letnich oraz zimowych.

Głównym celem działań w ramach asystentury było zwiększenie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych poprzez wspieranie rodziców w prawidłowym wypełnianiu przez nich ról rodzicielskich, nabycie bądź poprawa umiejętności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, radzenia z sytuacjami dnia codziennego rodziców, poprawa funkcjonowania rodziny przeżywającej trudności, będącej w kryzysie życiowym, osiągnięcie przez rodzinę podstawowego poziomu stabilności życiowej i odpowiedzialności za własne życie oraz bezpieczeństwo dzieci, które w tej rodzinie wychowują się. Rodziny realizowały zadania zawarte w planie pracy, stworzone we współpracy z nimi, np. rozpoczęcie pracy, prowadzenie systematycznego leczenia specjalistyczne swojego i dzieci w celu np. ustalenia stopnia niepełnosprawności, leczenie uzależnienia. Rodziny podejmowały współpracę z asystentem rodziny najczęściej na wniosek własny, pracownika socjalnego lub były zobowiązywane postanowieniem sądu rodzinnego. Przeciętny czas pracy asystenta z rodziną wynosił 17 miesięcy. Ponadto dzieci i młodzież korzystały ze wsparcia 2 placówek wsparcia dziennego działających na terenie miasta Marki. Dzieci korzystały z zajęć specjalistycznych, odrabiały lekcje, uczęszczały na wycieczki, mogły zjeść posiłek. Pracownik socjalny rozeznawał sytuację życiową rodziców biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, informował i proponował skorzystanie z dostępnego wsparcia specjalistycznego dla rodzin przeżywających trudności. Ponadto współpracował z powiatowymi centrami pomocy rodzinie, sądami rodzinnymi m.in. poprzez sporządzanie stosownych opinii, wywiadów dotyczących odpłatności za pobyt dzieci w pieczy, a także uczestniczył w posiedzeniach dotyczących okresowej oceny dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej. W

związku z konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy w okresie 2023 -2025 na terenie miasta Marki przebywali opiekunowie tymczasowi wraz z małoletnimi dziećmi, ustanowieni postanowieniami sądu. Pracownik ośrodka nadal sprawował nadzór nad realizacją praw i obowiązków opiekunów tymczasowych. Spotykał się z rodzinami w ich miejscu zamieszkania, udzielał stosownego wsparcia, zgodnie z potrzebami zgłaszanymi przez opiekunów tymczasowych m.in. w zakresie pomocy prawnej, socjalnej, zdrowotnej, itp. Informacja ze sprawowanego nadzoru przekazywana była do Wydziału Rodzinnego Sądu Rejonowego w Wołominie. Ponadto pracownicy socjalni kontynuowali współpracę z Centrum Integracji Społecznej w Markach celem aktywizacji zawodowej dla osób mających trudności w powrocie na rynek pracy.

Dodatkowo w celu umacniania, wspierania oraz zwiększania szans rozwojowych i życiowych dzieci i młodzieży z rodzin wielodzietnych wydawane były karty „MKDR” dla członków rodzin wielodzietnych, które uprawniały do różnego rodzaju zniżek i upustów. Natomiast rodziny, w których dziecko wymagało objęcia opieką żłobka/klubu dziecięcego czy opiekuna dziennego mogło skorzystać ze wsparcia finansowego w formie Mareckiego Bonu żłobkowego, które miało za zadanie zrekompensować wysokie koszty prywatnych placówek.

W latach 2023–2025 Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach aktywnie uczestniczył w lokalnym wydarzeniu pn. „SPARTAKIADA RODZINNA”. Inicjatywa ta, organizowana cyklicznie przez Mareckie Stowarzyszenie Gospodarcze, stanowi ważny element integracji lokalnej społeczności, promując zdrowy i aktywny styl życia, a także konstruktywne formy spędzania czasu przez rodziny z dziećmi. Wydarzenie cieszy się dużą popularnością i gromadzi szerokie grono mieszkańców, co stwarza istotną przestrzeń do działań profilaktycznych i informacyjnych.

OPS, uczestnicząc w Spartakiadzie, przygotowywał specjalne stoisko informacyjno-animacyjne, oferowano uczestnikom wydarzenia kreatywne

warsztaty dla dzieci i rodziców, sprzyjające integracji rodzin oraz budowaniu pozytywnych relacji. Ponadto na stoisku dystrybuowano materiały edukacyjne oraz ulotki informacyjne dotyczące oferty wsparcia dostępnej w OPS.

Zapraszanie do aktywności osób i rodzin, które nie są objęte bieżącym wsparciem OPS, okazało się działaniem o dużym znaczeniu profilaktycznym i diagnostycznym. Uczestnictwo w piknikach, wydarzeniach społecznych oraz inicjatywach lokalnych sprzyjało nawiązywaniu kontaktu z mieszkańcami, którzy na co dzień nie zgłaszają się po pomoc, mimo że mogą doświadczać trudności opiekuńczo-wychowawczych lub problemów kryzysowych.

Kolejnym elementem działań było włączenie dzieci i rodzin do projektu socjalnego pn. „Twórcze i bezpieczne popołudnia- warsztaty dla dzieci z terenu Miasta Marki”, którego celem było rozwijanie kreatywności, promowanie zdrowego bezpiecznego stylu życia oraz wzmacnianie więzi rodzinnych poprzez aktywne i twórcze spędzanie czasu.

Asystenci rodziny i pracownicy socjalni realizowali również inicjatywy o charakterze integracyjno-świętecznym – m.in. wspólne przygotowywanie ozdób bożonarodzeniowych oraz pieczenie pierników przez dzieci i ich rodziców. Spotkania te tworzyły okazję do wzmacniania więzi rodzinnych, budowania pozytywnych wspomnień i promowania wartości rodzinnych, a także pozwalały rodzicom angażować się w działania wspólne z dziećmi pod okiem specjalistów.

Podejmowane inicjatywy nie tylko integrowały rodziny i wzmacniały ich potencjały, lecz także stanowiły element szeroko pojętej profilaktyki społecznej, ukierunkowanej na budowanie środowiska sprzyjającego prawidłowemu rozwojowi dzieci i wspieraniu rodzin w przezwyciężaniu trudności.

W ramach realizacji programu podejmowano szereg działań ukierunkowanych na edukację publiczną w obszarze problematyki

uzależnień, w tym uzależnień behawioralnych, a także przeciwdziałania przemocy w środowisku lokalnym. Działania te miały na celu nie tylko zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie zagrożeń wynikających z nadużywania substancji psychoaktywnych czy uzależniających zachowań, lecz również budowanie postaw sprzyjających trzeźwości, odpowiedzialności oraz wczesnemu reagowaniu na zjawiska kryzysowe.

W okresie od 2023 do 2025 roku gmina współorganizowała konferencje w związku z kampanią 16 dni przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć, promując tym samym działania profilaktyczno-edukacyjne, które mają na celu przeciwdziałanie przemocy i wzmacnianie systemu ochrony dzieci i rodzin stały się cyklicznymi wydarzeniami w każdym roku.

Drugim etapem procesu rozpoznawania potrzeb oraz identyfikacji rodzin zagrożonych kryzysem jest działalność Zespołu ds. Interwencji i Przeciwdziałania Przemocy. Zespół prowadzi rejestr rodzin zagrożonych dysfunkcjami w realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jednocześnie podejmując działania interwencyjne w odpowiedzi na zgłoszenia, które mogą wpływać na bezpieczeństwo dzieci i rodziny. Zgłoszenia te napływają zarówno drogą telefoniczną, elektroniczną, jak i anonimowo.

W 2025 r. gmina otrzymała środki finansowe z programu grantowego skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego (JST), mającego na celu wspieranie rozwoju usług społecznych świadczonych przy współpracy z podmiotami ekonomii społecznej (PES), tj. organizacjami pozarządowymi lub przedsiębiorstwami społecznymi. Pozyskane środki to 189 000 zł w ramach premii społecznej. Realizacja grantu to 2026 r. Środki te zostały przeznaczone do rozszerzenia oferty placówek wsparcia dziennego, to przede wszystkim instytucje świadczące pomoc i opiekę dla dzieci i/lub młodzieży oraz wsparcie wychowawcze, realizację programów profilaktycznych, mających na celu zapobieganie zachowaniom ryzykownym wśród wychowanków placówek wsparcia, prowadzenie warsztatów: warsztatów

kompetencji wychowawczych kierowanych do rodziców/opiekunów dzieci korzystających z placówek, zajęcia z zakresu edukacji ekologicznej.

4.4 Placówki wsparcia dziennego

Na terenie Marek działają placówki wsparcia dziennego funkcjonujące na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Placówki wsparcia dziennego pełnią istotną rolę prewencyjną, w tym w zasadniczej mierze przeciwdziałają umieszczaniu dziecka w pieczy zastępczej. Działania realizowane przez placówki są kierowane do rodzin dysfunkcyjnych, przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Placówki współpracują z rodzicami lub opiekunami dziecka, a także z placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt dziecka w placówce wsparcia dziennego jest nieodpłatny. Pobyt dziecka w placówce wsparcia dziennego jest dobrowolny, chyba że do placówki skieruje sąd.

W Markach są prowadzone placówki wsparcia dziennego w formie:

- 1) opiekuńczej, której podstawowym zadaniem jest organizowanie opieki i wychowania, pomoc w nauce oraz organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań;
- 2) specjalistycznej organizującej m.in. zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, logopedyczne, programy profilaktyczne, realizujące indywidualne plany pomocy dla każdego dziecka.

W latach 2023-2025 na terenie Marek na zlecenie miasta prowadzone były:

- 1) Świetlica Środowiskowa „Chata” prowadzona w formie opiekuńczej z elementami socjoterapii. Placówka prowadzi pracę z dziećmi i rodzinami od 2003 r., od 2009 r. jest prowadzona przez Stowarzyszenie „Razem w przyszłość”. Placówka kieruje wsparcie do dzieci i młodzieży w wieku 6-18 lat, pochodzących z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym dysfunkcyjnych, borykających się z trudnościami opiekuńczo-

wychowawczymi, o niskim statusie materialnym. W analizowanym okresie ze wsparcia skorzystało w każdym roku od 30 do 40 dzieci i młodzieży. Oferta placówki obejmowała m.in. zajęcia edukacyjno-rozwojowe rozwijające pasje i zainteresowania (zajęcia plastyczne, przyrodniczo-krajoznawcze, fotograficzne, kulinarne), zajęcia z elementami socjoterapii, psychologiczne z elementami Treningu Umiejętności Społecznych, logopedyczne, wycieczki i wyjazdy;

2) Młodzieżowy Klub Socjoterapeutyczny „Otwarte Serce”: placówka typu specjalistycznego, prowadzona od 2009 r. przez Fundację Otwarte Serce. Placówka swoje wsparcie kieruje do młodzieży w wieku 12-18 lat, wywodzącej z rodzin z problemem alkoholowym, dysfunkcyjnych, zaniedbujących funkcję opiekuńczo-wychowawczą, rodzin ubogich. W każdym roku placówka zapewniała wsparcie 45 małoletnim osobom. Placówka pracowała z młodzieżą poprzez prowadzenie zajęć socjoterapeutycznych, arteterapeutycznych, zajęć edukacyjno-rozwojowych (m.in. wokalnno-muzycznych i fotograficznych).

Ponadto placówki zapewniają dzieciom i młodzieży opiekę, wsparcie w odrabianiu lekcji, zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania, posiłek.

Placówki wsparcia dziennego w latach 2023-2025 współpracowały z Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Markach oraz szkołami podstawowymi i ponadpodstawowymi zlokalizowanymi na terenie miasta Marki. W ramach wsparcia środowiskowego dzieci i młodzież były kierowane m.in. przez asystentów rodziny.

Placówki wsparcia dziennego pełnią kluczową rolę w lokalnej społeczności:

- dają dzieciom i młodzieży bezpieczne, wspierające środowisko poza domem i szkołą;
- umożliwiają rozwój, naukę, odkrywanie zainteresowań, co sprzyja ich rozwojowi osobistemu i edukacyjnemu;
- pomagają rodzinom w sytuacjach, gdy opieka domowa lub warunki życia są trudne;

- stanowią działanie prewencyjne — zmniejszają ryzyko wykluczenia, zaniedbania, zagrożeń społecznych;
- wspierają integrację społeczną, pozytywne relacje, asertywność, kompetencje życiowe u dzieci i młodzieży.

4.5 Stan pieczy zastępczej

Odnosząc się do działań podejmowanych na rzecz wsparcia rodzin, w szczególności pracy realizowanej przez pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny, należy zauważyć, że nie wszystkie rodziny znajdujące się w kryzysie lub zaniedbujące funkcje opiekuńczo-wychowawcze podejmują aktywne działania mające na celu przezwyciężenie trudności.

W większości przypadków rodziny objęte wsparciem asystenta rodziny podejmują i realizują zadania przewidziane w indywidualnym planie pracy. Obejmuje to m.in. rozpoczęcie systematycznej współpracy, udział w leczeniu specjalistycznym (zarówno dzieci, jak i dorosłych), np. w celu ustalenia stopnia niepełnosprawności czy leczenia uzależnień, oraz podejmowanie działań zmierzających do poprawy funkcjonowania rodziny w codziennym życiu.

Jednocześnie zdarzają się sytuacje, w których rodziny unikają współpracy lub realizacji zaleceń asystenta, mimo obowiązku wynikającego z orzeczenia sądu rodzinnego. W takich przypadkach przebywanie dziecka w rodzinie biologicznej może stwarzać zagrożenie dla jego życia, zdrowia lub prawidłowego rozwoju. W sytuacjach krytycznych Dyrektor Ośrodka Pomocy Społecznej występuje z wnioskiem do sądu rodzinnego o umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej, zapewniając mu bezpieczeństwo i odpowiednie warunki rozwojowe.

Z większością rodzin dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej i domach dziecka, placówkach opiekuńczo -wychowawczych w latach 2023-2025 (53 % rodzin) OPS współpracował jeszcze przed ich umieszczeniem:

- 1) w 2023 r. z 7 rodzinami na 10,
- 2) w 2024 r. z 3 rodzinami na 5 (z pozostałymi 2 rodzinami praca nie była możliwa, gdyż w jednym przypadku dzieci były sierotami zupełnymi i przebywały w pieczy zastępczej u siostry, a w drugiej rodzinie, matka jest uzależniona od alkoholu i środków odurzających, w domu dochodzi do częstych interwencji policji, rodzice nie są zainteresowani odzyskaniem dziecka i pracą nad poprawą relacji),
- 3) w 2025 r. z 1 rodziną na 3 (w przypadku drugiej rodziny praca nie była możliwa z uwagi na brak zainteresowania rodziców odzyskaniem dziecka oraz nadużywanie alkoholu i substancji odurzających, z trzecią rodziną planujemy rozpocząć działania wsparcia, ponieważ proces objęcia ich pomocą dopiero się rozpoczyna.

Praca ta polegała na wczesnej interwencji lub opierała się na procedurze Niebieskie Karty (w 2023 r. – 3 rodziny, w 2024 r. – 1 rodzina, pogłębionej pracy socjalnej (w 2023 r.- 1 rodzina, a w 2024 r. – 3 rodziny) oraz wsparciu asystenta rodziny (w 2023 r. – 2 rodziny, w 2024 r. – 1 rodzina, a 2025 r. – 1 rodzina). Podsumowując na 18 rodzin, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej OPS Marki zidentyfikował i współpracował z 13 rodzinami. Poniższa tabela obrazuje opis:

Tabela 4. Formy pracy z rodziną przed umieszczeniem małoletnich w pieczy zastępczej.

Rok	Liczba rodzin dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	Formy pracy z rodziną przed umieszczeniem w pieczy zastępczej		
		Wczesna interwencja kryzysowa/procedura NK (liczba rodzin)	Pogłębiona praca socjalna (liczba rodzin)	Usługa asystenta rodziny (liczba rodzin)
2023	10	5	1	1
2024	5	2	3	2
2025	3	2	0	1
Razem	18	9	4	4

Źródło: dane OPS

Tabela 5. Liczba dzieci z terenu miasta Marki przebywających w pieczy zastępczej. Stan na koniec roku.

ROK	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Liczba dzieci	34	33	33	28	34	40	40	40	56

Źródło : dane OPS

Analiza danych własnych Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach wskazuje, iż proces umieszczania dzieci w pieczy zastępczej był w zdecydowanej większości przypadków poprzedzony działaniami o charakterze profilaktycznym, interwencyjnym oraz naprawczym, realizowanymi w środowisku rodzinnym. OPS Marki w latach 2023–2025 objął współpracą trzynastcie z osiemnastu rodzin, z których dzieci zostały następnie umieszczone w pieczy zastępczej, co potwierdza funkcjonowanie mechanizmów wczesnej identyfikacji zagrożeń dla dobra dziecka oraz podejmowanie działań zmierzających do ograniczenia konieczności ingerencji władzy publicznej w sferę wykonywania władzy rodzicielskiej.

Dominującą przesłanką zastosowania pieczy zastępczej były utrwalone dysfunkcje systemu rodzinnego, w szczególności przemoc domowa, zaniedbania opiekuńcze oraz poważne deficyty kompetencji wychowawczych rodziców. Znaczna część rodzin została objęta procedurą „Niebieskie Karty” lub wczesną interwencją kryzysową, co jednoznacznie wskazuje na występowanie realnego i bezpośredniego zagrożenia dla bezpieczeństwa psychofizycznego małoletnich. Pomimo wdrażania instrumentów ochronnych oraz działań monitoringowych, w części przypadków nie doszło do ustabilizowania sytuacji rodzinnej na poziomie umożliwiającym dalsze pozostawanie dzieci w środowisku naturalnym.

Istotnym czynnikiem eskalującym konieczność umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej była chroniczna niewydolność opiekuńczo-wychowawcza rodziców, pozostająca w ścisłym związku z uzależnieniami od alkoholu i środków psychoaktywnych. W analizowanych rodzinach obserwowano postępującą dezorganizację życia rodzinnego, częste interwencje służb porządkowych oraz brak zdolności do sprawowania ciągłej, odpowiedzialnej

opieki nad dziećmi. W części przypadków występował również trwały brak współpracy z OPS, przejawiający się odmową udziału w działaniach pomocowych oraz brakiem zainteresowania procesem reintegracji rodziny, co w praktyce uniemożliwiało realizację skutecznych oddziaływań środowiskowych.

Pomimo stosowania pogłębionej pracy socjalnej oraz wsparcia asystenta rodziny, w niektórych środowiskach rodzinnych nie odnotowano poprawy funkcjonowania w stopniu pozwalającym na zabezpieczenie dobra dziecka w rodzinie biologicznej. Wskazuje to na występowanie trwałych i wielowymiarowych dysfunkcji, obejmujących sferę emocjonalną, społeczną i wychowawczą, których skala przekraczała możliwości oddziaływań o charakterze środowiskowym. W takich przypadkach piecza zastępcza pełniła funkcję stabilizującą i kompensacyjną, zapewniając dzieciom warunki sprzyjające ich prawidłowemu rozwojowi.

Na strukturę umieszczeń w pieczy zastępczej wpłynęły również okoliczności o charakterze szczególnym, niezwiązane bezpośrednio z zaniedbaniami wychowawczymi, takie jak sieroctwo zupełne czy małość rodzica. W tych przypadkach piecza zastępcza, realizowana najczęściej w formie rodzinnej spokrewnionej, stanowiła rozwiązanie konieczne i adekwatne, umożliwiające zapewnienie dziecku ciągłości opieki oraz stabilnych warunków bytowych i emocjonalnych.

Wyraźny wzrost liczby dzieci z terenu miasta Marki przebywających w pieczy zastępczej, szczególnie widoczny w 2024 roku, należy interpretować jako efekt kumulacji długotrwałych problemów rodzinnych, a także wydłużonego czasu pobytu dzieci w pieczy zastępczej oraz ograniczonej skuteczności działań reintegracyjnych. Jednocześnie wzrost ten odzwierciedla zwiększoną skuteczność identyfikowania sytuacji zagrożenia dobra dziecka oraz konsekwentne stosowanie procedur ochronnych. Dane te wskazują, iż OPS Marki realizował swoje zadania zgodnie z zasadą subsydiarności, a zastosowanie pieczy zastępczej następowało w sytuacjach, w których dalsze

oddziaływania środowiskowe nie dawały realnych podstaw do zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa w rodzinie naturalnej.

W Ośrodku Pomocy Społecznej w Markach obowiązuje dokument o charakterze regulacyjnym pn. „Zasady współpracy w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej w powiecie wołomińskim”, stanowiący formalne ramy koordynacji działań pomiędzy instytucjami realizującymi zadania z zakresu wspierania rodziny oraz pieczy zastępczej. Dokument został podpisany przez Dyrektora OPS Marki oraz Dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie i określa jednolite procedury oraz warunki współdziałania podmiotów zaangażowanych w realizację zadań pomocowych.

Zakres dokumentu obejmuje w szczególności uregulowanie zasad podziału kompetencji pomiędzy profesjonalistów reprezentujących różne instytucje i sektory w obszarze świadczenia pomocy rodzinom, procedury wzajemnego kontaktowania się służb, zasady przetwarzania i wymiany informacji dotyczących sytuacji dziecka i rodziny, a także standardy diagnozowania potrzeb oraz inicjowania adekwatnych form wsparcia. Dokument określa również tryb zwoływania doraźnych zespołów interdyscyplinarnych, organizowania i udzielania pomocy, podejmowania interwencji, kierowania spraw do właściwych instytucji oraz stosowania wspólnych narzędzi diagnostycznych i roboczych.

„Zasady współpracy w obszarze wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej” stanowią spójny zbiór procedur współdziałania osób, zespołów, instytucji i służb, ukierunkowanych na zapewnienie skoordynowanej, komplementarnej i adekwatnej reakcji systemu wsparcia. Nadrzędnym założeniem dokumentu jest koncentracja działań wokół rodziny jako podmiotu uprawnionego do pomocy, przy jednoczesnym uwzględnieniu nadrzędnej zasady ochrony dobra dziecka.

Współpraca instytucjonalna, realizowana w oparciu o przedmiotowy dokument, obejmuje w szczególności:

1. promowanie idei zawierania porozumień międzyinstytucjonalnych jako trwałej formy współpracy środowisk lokalnych na rzecz realizacji wspólnych celów w obszarze wspierania rodziny oraz rozwoju systemu pieczy zastępczej,
2. rozwijanie płaszczyzny dialogu społecznego na poziomie samorządu gminnego i powiatowego, postrzeganego jako istotny czynnik sprzyjający rozwojowi usług społecznych oraz wzmacnianiu lokalnego systemu wsparcia rodziny,
3. systematyczną wymianę informacji, a także wspólną organizację i udział w szkoleniach, posiedzeniach oraz spotkaniach zespołów interdyscyplinarnych, służących podnoszeniu kompetencji zawodowych oraz doskonaleniu jakości podejmowanych działań.

4.6 Rodziny wspierające

W celu wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych rodzina może zostać objęta pomocą rodziny wspierającej. Rodzina wspierająca, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga rodzinie przeżywającej trudności w: opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego, kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Pełnienie funkcji rodziny wspierającej może być powierzone osobom z bezpośredniego otoczenia dziecka, które nie były skazane prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo.

Rodzinę wspierającą ustanawia wójt/burmistrz/prezydent miasta właściwy ze względu na miejsce zamieszkania rodziny wspieranej, po uzyskaniu pozytywnej opinii kierownika ośrodka pomocy społecznej, wydanej na podstawie przeprowadzonego rodzinnego wywiadu środowiskowego. Z rodziną wspierającą zawierana jest umowa, która określa zasady zwrotu kosztów związanych z udzielaniem pomocy rodzinie wspieranej.

Pomimo przeprowadzenia naboru na rodziny wspierające, nie zgłosiła się żadna rodzina, która mogłaby pełnić tę funkcję. Wartość bazowa wskaźnika w programie zakładała przyjęcie jednej rodziny wspierającej, jednakże cel ten nie został osiągnięty. W związku z tym wskaźnik dotyczący liczby rodzin wspierających w programie pozostaje niezrealizowany. Brak zgłoszeń wskazuje na potrzebę rozważenia dodatkowych działań promocyjnych i informacyjnych, które zwiększyłyby świadomość lokalnej społeczności o roli i zadaniach rodziny wspierającej oraz zachęciły potencjalnych kandydatów do udziału w programie.

Wnioski

1. W latach 2022–2025 odnotowano istotny spadek liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej, co należy interpretować jako przejaw poprawy ogólnej sytuacji materialno-bytowej mieszkańców miasta Marki, a także efektywności podejmowanych działań aktywizacyjnych oraz funkcjonowania systemu świadczeń dochodowych.
2. Korzystne położenie miasta w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy oraz dostęp do szerokiego i zróżnicowanego rynku pracy sprzyjają utrzymywaniu niskiego poziomu bezrobocia, co w konsekwencji ogranicza zapotrzebowanie na świadczenia pieniężne z systemu pomocy społecznej.
3. Do najczęstszych przesłanek korzystania z pomocy społecznej niezmiennie należą niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba oraz ubóstwo, jednak w analizowanym okresie zauważalny jest spadek liczby rodzin objętych wsparciem z tych tytułów.
4. Ograniczenie skali wsparcia udzielanego z powodu choroby i niepełnosprawności może wskazywać na zwiększone wykorzystanie świadczeń realizowanych poza systemem pomocy społecznej (m.in. ZUS, PFRON), a także na poprawę koordynacji między poszczególnymi segmentami systemu zabezpieczenia społecznego.

5. Spadek liczby rodzin wymagających wsparcia z powodu bezradności opiekuńczo-wychowawczej należy ocenić jako efekt skutecznej pracy socjalnej, rozwoju asystentury rodziny oraz poszerzania oferty usług wspierających rodzinę.
6. Jednocześnie obserwuje się zmienność w zakresie problemów o charakterze nagłym i trudnym do przewidzenia, takich jak bezdomność, uzależnienia czy zdarzenia losowe, co potwierdza konieczność utrzymania stałej gotowości interwencyjnej Ośrodka Pomocy Społecznej.
7. Zjawiskiem wymagającym szczególnej uwagi jest wzrost liczby zgłoszeń dotyczących przemocy domowej, wyraźnie nasilony w 2024 r., co może być konsekwencją zarówno wzrostu świadomości społecznej w tym zakresie, jak i rzeczywistego nasilenia konfliktów oraz dysfunkcji rodzinnych.
8. W latach 2022–2024 nastąpił znaczący wzrost odsetka rodzin objętych pracą socjalną, a stabilizacja tego wskaźnika na poziomie około 87% świadczy o systematycznym, planowym i kompleksowym charakterze udzielanego wsparcia.
9. Funkcjonowanie rozbudowanego systemu monitoringu rodzin zagrożonych kryzysem oraz rozwinięta współpraca interdyscyplinarna umożliwiają wczesną identyfikację zagrożeń dla dobra dziecka oraz ograniczanie eskalacji problemów społecznych i wychowawczych.
10. Asystentura rodziny pozostaje kluczowym instrumentem zapobiegania umieszczaniu dzieci w pieczy zastępczej, jednak jej skuteczność bywa ograniczona w sytuacjach trwałego braku współpracy ze strony rodziców lub występowania głębokich, wieloaspektowych dysfunkcji rodzinnych.
11. Wzrost liczby dzieci przebywających w pieczy zastępczej, szczególnie widoczny w 2024 r., należy wiązać z kumulacją długotrwałych problemów rodzinnych, wydłużonym czasem pobytu dzieci w pieczy

oraz ograniczoną efektywnością działań reintegracyjnych w części rodzin.

12. Jednocześnie zjawisko to świadczy o zwiększonej skuteczności systemu ochrony dziecka, przejawiającej się konsekwentnym stosowaniem procedur interwencyjnych oraz obowiązujących standardów ochrony małoletnich.
13. Wdrożenie i stosowanie Standardów Ochrony Małoletnich zostało ocenione pozytywnie jako dobra praktyka, przyczyniająca się do ujednolicenia działań interwencyjnych oraz podniesienia poziomu bezpieczeństwa dzieci.
14. Placówki wsparcia dziennego pełnią istotną funkcję prewencyjną i kompensacyjną, ograniczając ryzyko wykluczenia społecznego dzieci oraz wspierając rodziny w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
15. Brak zgłoszeń do pełnienia funkcji rodzin wspierających wskazuje na konieczność intensyfikacji działań informacyjnych i promocyjnych, a także rozważenia wprowadzenia dodatkowych instrumentów motywacyjnych dla potencjalnych kandydatów.
16. Pozyskane środki finansowe w ramach Premii Społecznej stanowią istotny potencjał rozwojowy, umożliwiający rozszerzenie oferty usług społecznych, zwiększenie ich dostępności oraz podniesienie jakości wsparcia kierowanego do rodzin z dziećmi.
17. Na terenie miasta zachodzi potrzeba podejmowania skoordynowanych działań ukierunkowanych na minimalizowanie liczby przypadków umieszczania dzieci w pieczy zastępczej, w szczególności poprzez wzmacnianie wsparcia środowiskowego i pracy z rodziną.
18. Z badań przeprowadzonych przez instytucję badawczą „Lokalne badania społeczne” na zlecenie Ośrodka Pomocy Społecznej w Markach wynika, że mieszkańcy najczęściej identyfikują deficyty w zakresie

dostępności miejsc integracji i spotkań dla różnych grup społecznych, w szczególności rodzin z dziećmi, młodzieży oraz seniorów.

19. Wysoką pozycję w hierarchii potrzeb zajmuje oferta wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, w tym rozwój takich form jak domy dziennego pobytu, środowiskowe domy samopomocy czy wsparcie dla uczniów z niepełnosprawnościami, a także potrzeba rozbudowy usług skierowanych do rodzin z dziećmi (m.in. żłobków, placówek edukacyjnych, zajęć dodatkowych).

5. Zasoby Miasta Marki

Zasoby instytucjonalne miasta Marki, to instytucje i organizacje pełniące funkcję wspierającą rodziny, w tym:

- Ośrodek Pomocy Społecznej w Markach,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy Domowej,
- Punkt Informacyjno-Konsultacyjny,
- Centrum Wspierania Rodzin Pomost
- Komisariat Policji w Markach,
- Placówki wsparcia dziennego działające na terenie gminy,
- Centrum Integracji Społecznej,
- Zakład Usług Komunalnych,
- placówki oświatowe,
- zakłady opieki zdrowotnej,
- organizacje pozarządowe,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodziny w Wołominie,
- Sąd Rodzinny i kuratorzy sądowi.

W zakresie wzmacniania skutecznego działania systemu wsparcia rodziny na terenie gminy niezbędna jest stała współpraca instytucji pełniących funkcje wspierające obejmująca między innymi wymianę informacji, podejmowanie wspólnych działań, cykliczne spotkania w obszarze ustalenia spraw

priorytetowych, jak również obszaru czy obszarów problemowych wymagających koordynacji. Współpraca instytucji powinna być realizowana zarówno w wymiarze indywidualnym, czyli w odniesieniu do rodziny w kryzysie, jak również w wymiarze systemowych odnoszącym do tworzenia skutecznych mechanizmów komunikowania i współdziałania na rzecz wsparcia rodzin.

6. Cele główne i szczegółowe programu

W programie sformułowano cel główny:

Wzmocnienie zdolności rodzin do prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz ograniczenie konieczności umieszczania dzieci w pieczy zastępczej poprzez rozwój systemu wsparcia środowiskowego i działań profilaktycznych na terenie gminy.

Cele szczegółowe:

1. Zapobieganie kryzysom rodzinnym i ograniczanie eskalacji dysfunkcji opiekuńczo-wychowawczych.
2. Rozwijanie usług i form wsparcia środowiskowego.
3. Ochrona dobra dziecka i wzmacnianie bezpieczeństwa małoletnich.
4. Budowanie lokalnego systemu współpracy na rzecz rodziny.

Adresatami działań przewidzianych w programie będą rodziny zamieszkujące miasto Marki, w zasadniczej mierze rodziny z dziećmi borykające się z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi, ale także pozostałe rodziny mierzące się kryzysem i napotykające problemy w codziennym funkcjonowaniu. Działania przewidziane do realizacji w latach 2026-2028 w zakresie wspierania rodziny będą przyczyniać się do ochrony przyrodzonego prawa każdego człowieka – prawa do godności, bezpieczeństwa, prawa do opieki i wychowania w rodzinie, poszanowaniem potrzeb emocjonalnych, intelektualnych i społecznych dzieci.

Cele programu zakładają przedsięwzięcie szeregu działań, w tym działań profilaktycznych, działań interwencyjnych i kompensacyjnych, jak również działań poprawiających sposób funkcjonowania instytucji wspierania rodziny.

7. Planowane działania

Cel szczegółowy Nr 1

Zapobieganie kryzysom rodzinnym i ograniczanie eskalacji dysfunkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Lp.	Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość końcowa wskaźnika	Realizator	Rezultat
1.1	Udzielanie świadczeń z zakresu pomocy społecznej	Liczba rodzin z dziećmi korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	240	300	OPS Marki	Poprawa sytuacji materialnej rodzin i zdolności rodzin do radzenia z trudnościami dnia codziennego
1.2	Udzielanie świadczeń rodzinnych	Liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych	3103	3000	OPS Marki	Poprawa sytuacji materialnej rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin w niskim statusie materialnym, rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnościami, rodzin wielodzietnych
1.3	Wzmacnianie kompetencji rodzicielskich w środowisku szkolnym i przedszkolnym	Liczba spotkań grupowych (warsztaty dla rodziców, wykłady, webinaria)	44	60	Szkoły, przedszkola, PWD, CWR	Wyższa zdolność rodzin do rozwiązywania sytuacji kryzysowych, trudności związanych ze sprawowaniem opieki i wychowania nad dziećmi
1.4	Objęcie osób małoletnich wywodzących się z rodzin z trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi pomocą w placówkach wsparcia dziennego	Liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego	176	170	PWD	Poprawa funkcjonowania dziecka w grupie, kompensacja braków wychowawczych; podjęcie pracy z rodzinami na rzecz eliminowania trudności opiekuńczo-wychowawczych
		Liczba placówek wsparcia dziennego	2	2		

1.5	Wzmacnianie kompetencji rodzicielskich w środowisku pozaszkolnym	Liczba spotkań grupowych (warsztaty dla rodziców, wykłady, webinaria)	14	30	OPS Marki, CWR, PWD, PPP	Wyższa zdolność rodzin do rozwiązywania sytuacji kryzysowych i wzrost o 47% spotkań wzmacniających kompetencje wychowawcze
1.6	Prowadzenie spotkań, wykładów, wykładów promujących wychowanie dziecka bez przemocy	Liczba wydarzeń,	40	95	Urząd Miasta Marki, CAF3, OPS Marki, MOK, placówki oświatowe, PWD, NGO	Wyższy poziom wiedzy z zakresu wychowania bez przemocy i metod oddziaływania na dziecko
		liczba uczestników	1000	1500		
1.7	Szkolenia i warsztaty dla rodziców z zakresu profilaktyki zachowań ryzykownych dzieci i młodzieży	Liczba rodziców	720	900	OPS Marki, CWR, PWD, PPP, OPS Marki, CWR, PWD, PPP	Wzrost o 25% liczby uczestników.
		Liczba nauczycieli i wychowawców	918	1225		
1.8	Rozwijanie systemu ulg skierowanych do rodzin, w tym wielodzietnych	Liczba wydanych Mareckich Kart Dużej Rodziny;	2907	2900	OPS Marki,	Poprawa sytuacji materialnej rodzin, promocja modelu rodziny wielodzietnej
		liczba rodzin posiadających MKDR;	1548	1540		

Lp.	Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość końcowa wskaźnika	Realizator	Rezultat
2.1	Objęcie rodzin w kryzysie usługi asystenta rodzinnego	Liczba rodzin korzystających ze wsparcia asystenta	24	25	OPS Marki	Ograniczenie czasu przebywania dziecka w pieczy; spadek liczby dzieci kierowanych do pieczy
2.2	Zapewnienie rodzinom pomocy w postaci rodzin wspierających	Liczba rodzin wspierających	0	1	OPS Marki	Zmniejszenie liczby dzieci w pieczy
2.3	Prowadzenie pracy socjalnej z rodzinami w kryzysie, niewydolnościach w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Liczba procedur „Niebieskie karty”	112	100	OPS Marki, ZI	Poprawa funkcjonowania rodzin w zakresie wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczej, aktywizacja społeczno-zawodowa rodzin

2.4	Prowadzenie i finansowanie usług oferowanych przez Centrum Wspierania Rodzin Pomost w zakresie prowadzenia poradnictwa i terapii dla osób z problemem uzależnienia, zagrożonych uzależnieniem, członków ich rodzin oraz osób doświadczających kryzysu, w tym z powodu zaburzeń psychicznych i przemocy domowej	Liczba osób objętych konsultacjami i poradnictwem	311	480	OPS CWR	Wzrost średnio o 65% liczby godzin usług w CWR Pomost i zwiększenie odbiorców
		Liczba godzin udzielonego wsparcia konsultacji i terapii indywidualnej/rodzinnej	9758	28 400	OPS CWR	
2.5	Prowadzenie, wspieranie i finansowanie działalności Punktu Informacyjno-Konsultacyjnego	Liczba osób objętych działalnością PIK	570	570	NGO, UMM, OPS	Utrzymanie finansowania działalności z zakresu poradnictwa i konsultacji

Lp.	Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość końcowa wskaźnika	Realizator	Rezultat
3.1	Prowadzenie i finansowanie utrzymania mieszkań wspomaganych i treningowych dla osób z problemem uzależnienia, zagrożonych uzależnieniem, członków ich rodzin oraz osób doświadczających kryzysu, w tym z powodu zaburzeń psychicznych i przemocy domowej.	Liczba mieszkań wspomaganych/ treningowych	2	4	OPS, ZUK	Wzrost o 50% liczby mieszkań
3.2	Powołanie Służb Ochrony Dzieci	Liczba Służb Ochrony Dzieci	0	1	OPS	Zwiększenie działań profilaktycznych w środowisku wzmocnienie kompetencyjne rodzin i zapewnienie dzieciom bezpiecznych warunków do rozwoju
3.3	Organizowanie i finansowanie superwizji i interwizji dla członków Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Domowej oraz grup diagnostyczno-pomocowych i innych specjalistów w tym CWR	Liczba superwizji i interwizji	21	33	OPS, CWR	Zwiększenie o 100% liczby superwizji
		Liczba uczestników superwizji i interwizji	15	23	OPS, CWR	

Cel szczegółowy Nr 4**Budowanie lokalnego systemu współpracy na rzecz rodziny**

Lp.	Działanie	Wskaźnik realizacji	Wartość bazowa wskaźnika	Wartość końcowa wskaźnika	Realizator	Rezultat
4.1	Organizacja superwizji pracy socjalnej	Liczba superwizji,	12	12	OPS Marki	Wsparcie pracowników socjalnych w pracy z rodziną w kryzysie
		liczba pracowników socjalnych i asystentów rodziny biorących udział w superwizjach	9	10		
4.2	Organizacja szkoleń, spotkań, konferencji adresowanych m.in. do kadr instytucji wspierających rodziny	Liczba szkoleń, spotkań, konferencji	77	80	OPS Marki, placówki oświatowe	Zwiększenie poziomu wiedzy, zdobycie nowych umiejętności w zakresie wspierania rodziny
4.3	Podejmowanie działań interdyscyplinarnych w zakresie poprawy sytuacji dziecka i rodziny	Liczba spotkań grup roboczych,	493	500	OPS Marki, ZI,	
		liczba zebrań zespołu interdyscyplinarnego	24	32		
		Liczba środowisk objętych procedurą NK	408	400		

8. Źródła finansowania programu

Źródłem finansowania zadań określonych w Programie Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2023-2025 będą środki pochodzące z budżetu Miasta Marki, poszczególnych podmiotów realizujących zadania na rzecz dziecka i rodziny, a także środki uzyskane z dotacji z budżetu państwa oraz dotacji unijnych.

9. Monitoring i ewaluacja

Monitoring będzie polegał na gromadzeniu i syntetyzowaniu informacji oraz danych pozyskanych od wszystkich podmiotów partycypujących w realizacji działań programowych. Pozwoli to na kontrolę postępu i stopnia realizacji wytyczonych kierunków interwencji, wdrożenie ewentualnych modyfikacji oraz zastosowanie działań korygujących w przypadku zaistnienia istotnych perturbacji w obszarze społecznym. Przedmiotem ewaluacji będzie ocena efektywności podejmowanych działań, dokonywana w oparciu o pomiar stopnia osiągnięcia wskaźników określonych w dokumencie programowym. Analizie poddane zostaną:

- wartości wskaźników ujętych w programie;
- stopień realizacji celu głównego oraz celów szczegółowych i ich oddziaływanie na wsparcie rodzin w diagnozowanych obszarach;
- trwałość uzyskanych rezultatów;
- współpraca instytucji oraz podmiotów zaangażowanych w implementację programu oraz ocena jej reperkusji dla jakości wsparcia rodzin.

Zgodnie z art. 179 ust. 1 ustawy o wspieraniu rodziny i instytucjach pieczy zastępczej, sprawozdanie z realizacji programu zostanie przedłożone Radzie Miasta do dnia 31 marca każdego roku, za rok poprzedni. Odpowiedzialność za monitoring i ewaluację spoczywa na Ośrodku Pomocy Społecznej w Markach.

Uzasadnienie

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nakłada na gminy obowiązki w zakresie realizacji zadań służących wspieraniu rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji systemu pieczy zastępczej.

Zgodnie z art. 176 pkt 1 ww. ustawy, do zadań własnych gminy należy opracowanie oraz realizacja trzyletnich gminnych programów wspierania rodziny, stanowiących podstawowy dokument planistyczny określający kierunki działań samorządu terytorialnego w tym obszarze.

Gminny Program Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2026–2028 stanowi kontynuację działań podejmowanych w latach 2023–2025 oraz uwzględnia aktualne potrzeby lokalnej społeczności, w szczególności w zakresie wsparcia rodzin wymagających pomocy instytucjonalnej i środowiskowej. Program określa cele, zadania oraz formy wsparcia realizowane przez gminę we współpracy z właściwymi podmiotami i instytucjami.

Mając na uwadze obowiązki nałożone na gminy przez ustawodawcę oraz konieczność zapewnienia ciągłości działań w zakresie wspierania rodziny, podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Wspierania Rodziny dla Miasta Marki na lata 2023–2025 należy uznać za zasadne.